

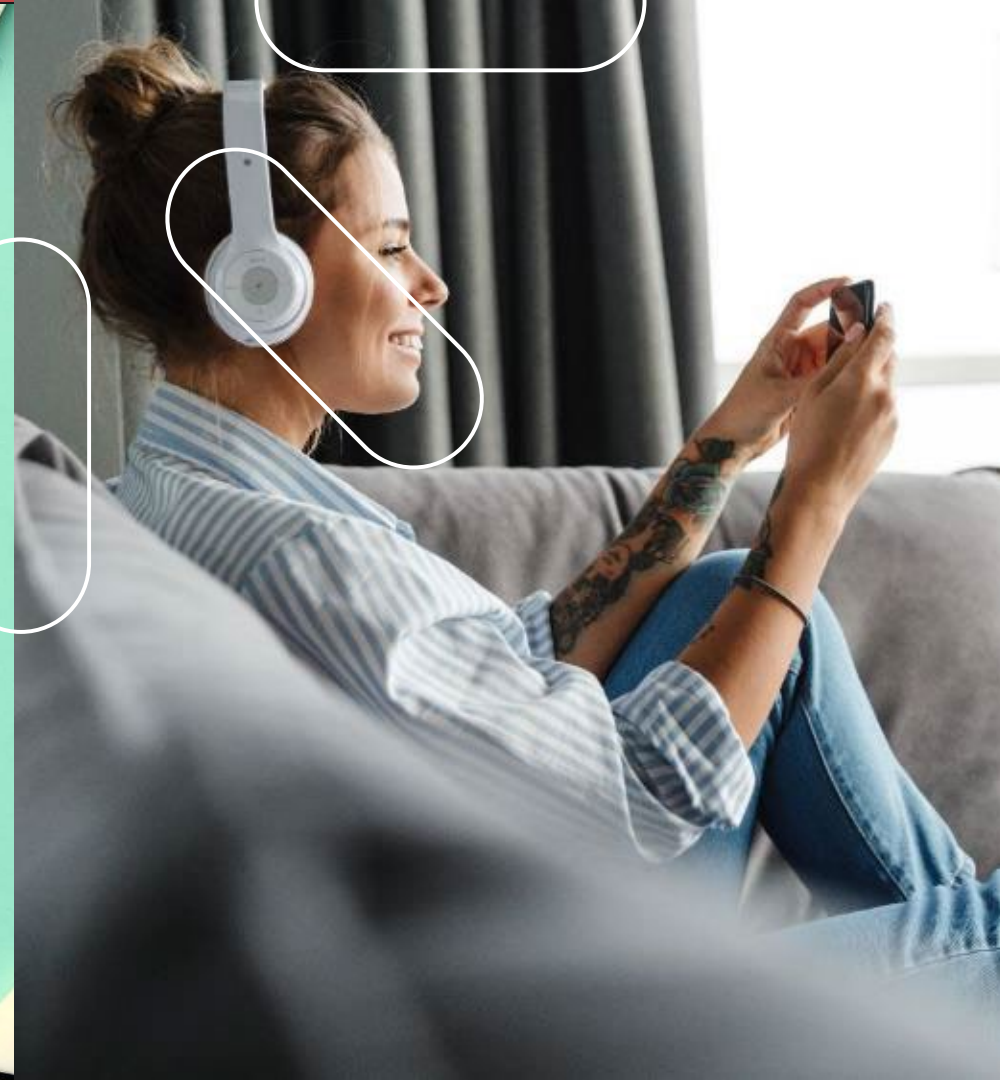

Krajowy
Instytut
Mediów

FAKE NEWS

Raport
z eksploracyjnego
badania
jakościowego

data publikacji: 13 maja 2024

Podsumowanie znalezisk

- **Fake newsy** stały się powszechnym zjawiskiem obecnym we wszystkich mediach.
- Charakteryzują się szybkim rozprzestrzenianiem się i emocjonalnym zabarwieniem.
- Przyciągają uwagę, są krzykliwe i sensacyjne.
- Ich przygotowanie i dystrybuowanie nie wymaga specjalnych umiejętności.
- Dotyczą wszystkich obszarów: zdrowia, kultury, finansów, ekonomii, życia społecznego, gospodarki i polityki.
- Nikt nie jest na nie całkowicie odporny, podatność zależy od kontekstu i rodzaju treści.
- Trudno jest je rozpoznać, wykorzystują wiele metod i technik dotarcia.
- Trudno jest im przeciwdziałać – brakuje skonsolidowanych działań wszystkich podmiotów z rynku medialnego.
- Brakuje rozwiązań systemowych, w tym prawa i systemu karania za inicjowanie i rozprzestrzenianie fake newsów.

Skuteczne przeciwdziałanie zjawisku będzie możliwe tylko poprzez:

- **synergię działań** – transparentną i ponad podziałami współpracę pomiędzy wszystkimi stronami rynku,
- **legislację** – działania na poziomie ogólnoświatowym ustalające normy publikowania w mediach, przywracające etos pracy mediów, w tym wzajemny szacunek,
- **edukację** – konsekwentną, opartą na demaskacji i kontrnarracji, z wykorzystaniem form i metod dopasowanych do grup odbiorców.

Rekomendowane rozwiązania systemowe

Działania poszczególnych mediów:

- stworzenie komórek do przeciwdziałania zjawisku,
- wprowadzenie konieczności podawania źródła pod treścią,
- wymóg podpisu pod treścią – brania odpowiedzialności za publikację,
- blokowanie nieprawdziwych treści,
- blokowanie nierzetelnych twórców – inicjatorów fake newsów.

Działania niezależnych instytucji NGO* :

- obiektywne i niezależne, demaskujące nieprawdziwe informacje,
- upubliczniające profile nierzetelnych twórców,
- działające na rzecz odbudowy społeczeństwa obywatelskiego – otwarte na współpracę.

Działania służb specjalnych:

- skoordynowane, międzynarodowe działania zapobiegawcze i naprawcze,
- funkcjonujące z wykorzystaniem sztucznej inteligencji,
- karzące, wprowadzające sankcje za inicjowanie i rozpowszechnianie fake newsów.

*Non Governmental Organisation

- Stowarzyszenie Demagog [<https://demagog.org.pl/>]
- Sieć Obywatelska Watchdog Polska [<https://siecobywatelska.pl/>]
- [<https://www.gov.pl/web/krrit>]
- [https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/page.xsp/rmn_regulamin]
- Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa – Państwowy Instytut Badawczy [<https://www.nask.pl/>]
- [<https://cert.pl/>]

Wielowymiarowa definicja fake newsa

Pojęcie fake newsa nie jest jednoznacznie zdefiniowane, co wynika z różnorodności kontekstów w jakich fake news może się przejawiać.

Fake newsy są pochodną faktów, które zostały zmodyfikowane zazwyczaj w sposób zamierzony i celowy.

Fake newsami określane są nie tylko nieprawdziwe treści, które podszywają się pod rzeczywiste, ale także całe spektrum działań, które mają na celu rozpowszechnianie nieprawdziwych treści.

Zjawisko fake newsów zazwyczaj jest działaniem zaplanowanym i ukierunkowanym na realizację ściśle określonych zamierzeń.

Bez względu na dziedzinę życia, w której pojawia się zjawisko fake newsa, jego zadaniem jest wywołać poruszenie, wzbudzić ciekawość bądź sensację.

Analizując zjawisko fake newsów należy uwzględnić wiele różnych czynników mających zarówno wpływ na ich powstanie, rozprzestrzenianie się, jak i kontekst w jakim powstają. Bardzo ważnym elementem jest również sam wpływ na społeczeństwo i zachodzące w nim procesy, które niejednokrotnie mogą być podyktowane wprowadzeniem w błąd przez celowe działania zainspirowane fake newsami.

Ważnym elementem całego procesu definiowania zjawiska jest również autor, a szczególnie jego intencje i sposób narracji w prezentacji nieprawdziwych treści.

Definiując zjawisko, należy z założenia wykluczyć treści żartobliwe, o charakterze memicznym, które są parodią, dowcipem lub satyrą.

Przy diagnozowaniu zjawiska nie powinno się również brać pod uwagę opinii, które wzbudzają kontrowersje, czy rodzą polemikę i są nieślusnie nazywane fake newsami.

- Zjawisko fake newsów zazwyczaj kojarzone jest z informacjami, które są w różnym stopniu nieprawdziwe.
- Większość konstruowanych **definicji mówi o celowym wprowadzaniu w błąd dla osiągnięcia określonej korzyści.**
- Analizując zjawisko fake newsów, należy wziąć pod uwagę wszystkie jego przejawy, **począwszy od „niewinnej plotki”, a skończywszy na zorganizowanych procesach dezinformacyjnych.**
- Ważnym aspektem jest świadomość, że zjawisko nie bazuje jedynie na nieprawdziwym, „zmyślonym” przekazie, ale również na prawdziwych treściach, które zostały w różnym stopniu zmodyfikowane, czy wypaczone.

„Wyrwane z kontekstu, nieprecyzyjnie opisane co do sytuacji, miejsca lub tożsamości osób, błędnie datowane (zwykle pojawia się sugestia, że dotyczą bieżących wydarzeń) bądź uzupełnione mylnymi lub stroniczymi wnioskami.” Grycuk Adrian, 2021

Formy fake newsa

Upowszechnienie się internetu jako źródła informacji i sposobu przekazywania treści zmieniło znaczenie zjawiska fake newsów.

Znane i często wykorzystywane działania mające na celu wprowadzenie w błąd nabrały na sile, zmieniła się ich skala i dynamika rozprzestrzeniania.

Szczególny wpływ na powszechność zjawiska mają media społecznościowe.

Nieograniczona liczba twórców internetowych, błyskawicznie rozpowszechnia różnego typu treści, które docierają do bardzo dużej liczby odbiorców.

Obecnie nie ma takich obszarów życia, które byłyby wolne od zjawiska fake newsów w różnych jego odstonach.

Fake newsy mogą przybierać różne formy:

- **tekstu** – który jest nieprawdziwy, ale ma wzbudzić zainteresowanie,
- **grafiki** – polegającej przede wszystkim na fotomontażu,
- **materiału wideo** – zarówno jako **deepfake** z wykorzystaniem algorytmów AI, czy też **cheapfakes** polegających na modyfikacjach w dostępnych materiałach, za pomocą mało wyszukanych, ogólnodostępnych narzędzi.

CELEBRITIES, NEWS MAR 11, 2024

Mystery Surrounding Kate Middleton's Absence Deepens With New Controversial Photoshop Fail

Andréa Oldereide and Karina Babenok

5

Fake newsy bez skrupułów stosowane są w świecie zwierząt

Rozpowszechnianie fałszywych informacji to zjawisko głęboko zakorzenione w przyrodzie, służące zarówno indywidualnym, jak i grupowym strategiom przetrwania i adaptacji.

Dezinformacja to mechanizm ewolucyjny.

Pojawienie i utrwalenie się fałszywych informacji w zachowaniu zwierząt może być interpretowane jako **ewolucyjnie korzystna strategia**, która zwiększa zdolności adaptacyjne gatunków.

Fałszywe komunikaty widoczne są w zachowaniu zwierząt:

- dziwogony (gatunek ptaka) i małpy kapucynki fałszywie sygnalizują zagrożenie, aby zyskać więcej zasobów dla siebie,
- dzięki budowie pęcherzy głosowych samce żab zielonych potrafią wydawać dźwięki głośniejsze i o niższych rejestrach, niż sugerowałaby to budowa ich ciała.

Podsumowując

Fake newsy można obecnie znaleźć praktycznie wszędzie – jedna, przekonana o ich prawdziwości osoba bardzo łatwo może przyczynić się do ich dalszego rozprzestrzeniania.

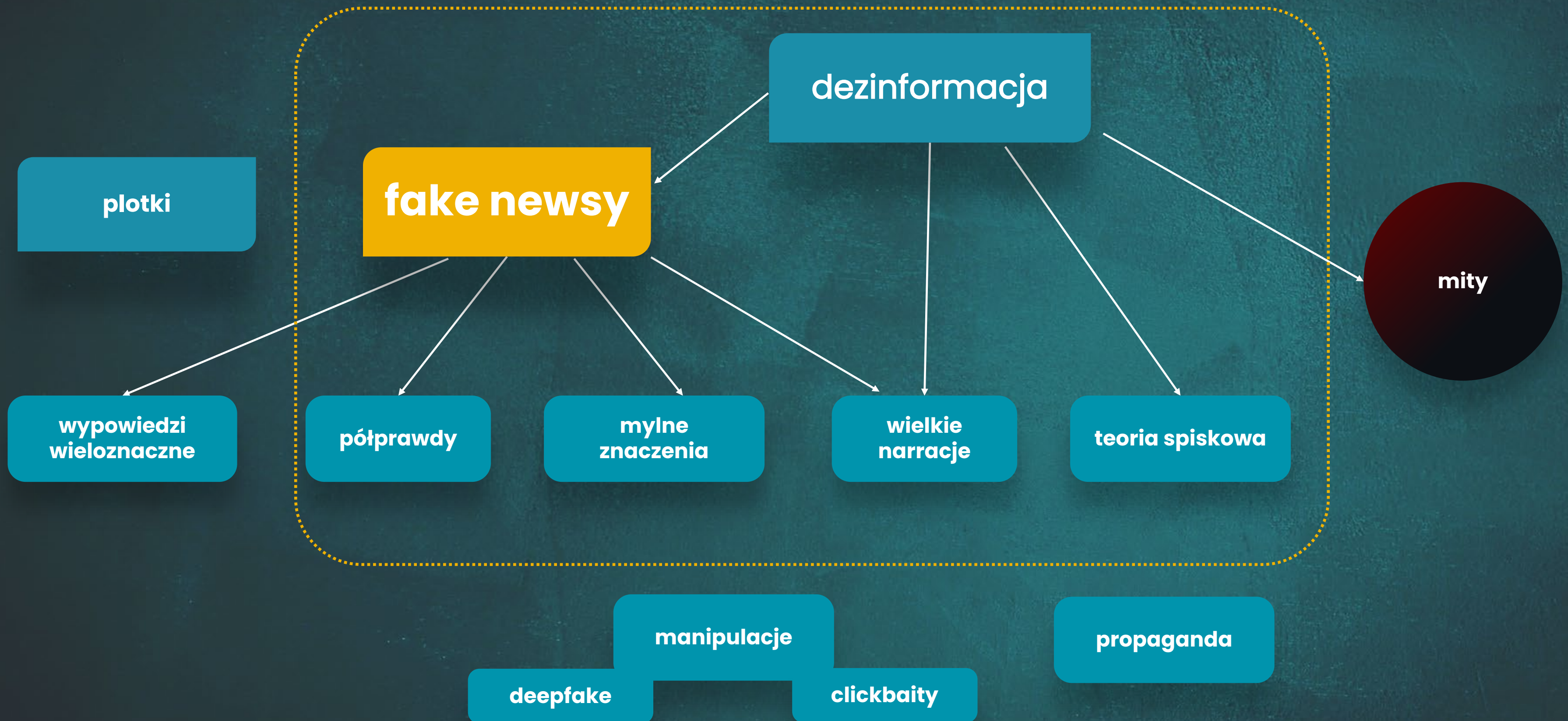
Fake newsy często rozprzestrzeniają się wśród **grup znajomych, szczególnie za sprawą mediów społecznościowych.**

Fake newsy **łatwiej rozpowszechniać w ramach baniek informacyjnych**, które odbiorcy sami sobie tworzą izolując się od różnorodności poglądów, co znacznie utrudnia wylanianie faktów.

Odróżnienie prawdziwej treści od fałszywej jest coraz trudniejsze, gdyż popularne wydarzenia są zazwyczaj szeroko komentowane i powielane.

Fake news może **przyjąć każdą możliwą formę: tekstu, obrazu, filmu lub ich kombinacji.**

Wielowymiarowy charakter fake newsów

Fake newsy a dezinformacja

Stworzenie jednoznacznej definicji, mówiącej czym jest fake news jest niemożliwe. Przenikające się znaczeniowo, używane zamiennie sformułowania, opisują różne emanacje zjawiska, o różnym nasileniu i znaczeniu dla życia społecznego i gospodarczego.

1

Fałszywe treści:

- określenie o największej pojemności, wskazujące przede wszystkim na nieprawdę,
- bazują na ludzkiej ciekawości i chęci zysku, głównie zaliczają się do nich wyłudzenia pieniędzy – „Amerykański żołnierz, czyli przekręt nigeryjski”, bądź danych gdzie oszuści podszywają się pod instytucje finansowe np. banki.

2

Fake newsy:

- dominują w mediach, a ich kluczową cechą jest udawanie prawdziwych wiadomości,
- powstają jako celowe treści mające wprowadzać w błąd,
- różnią się stopniem nieprawdziwości: od popartych wiedzą naukową i faktami historycznymi, po całkowicie nieprawdziwe, wymyślone bądź zmanipulowane.

3

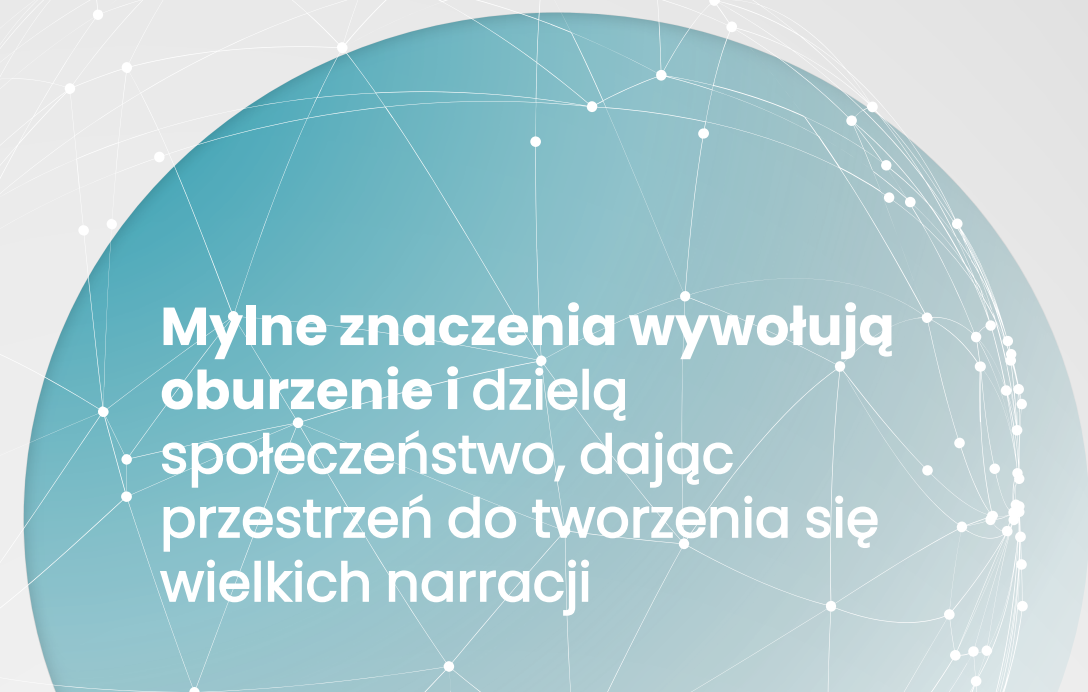
Dezinformacja:

- szeroko zakrojony proces wprowadzania w błąd i manipulowania faktami dla osiągnięcia określonej korzyści,
- proces dezinformacyjny jest zazwyczaj skoordynowany i dąży do zmiany paradygmatu w myśleniu i postawach, przez co może wywoływać poważne napięcia,
- ma potencjał zmieniania sposobu postrzegania świata i podejmowania decyzji politycznych.

Wieloznaczność, półprawda i mylne znaczenia

Każde z tych działań ma bezpośrednie przełożenie na budowanie świadomości społeczeństwa, jego tożsamości i charakteru

- **naginające rzeczywistość**
- **nie dające pełnego obrazu**
- **narzucające własną narrację**
- **ukierunkowujące – **spychają odbiorcę w myślenie tunelowe****

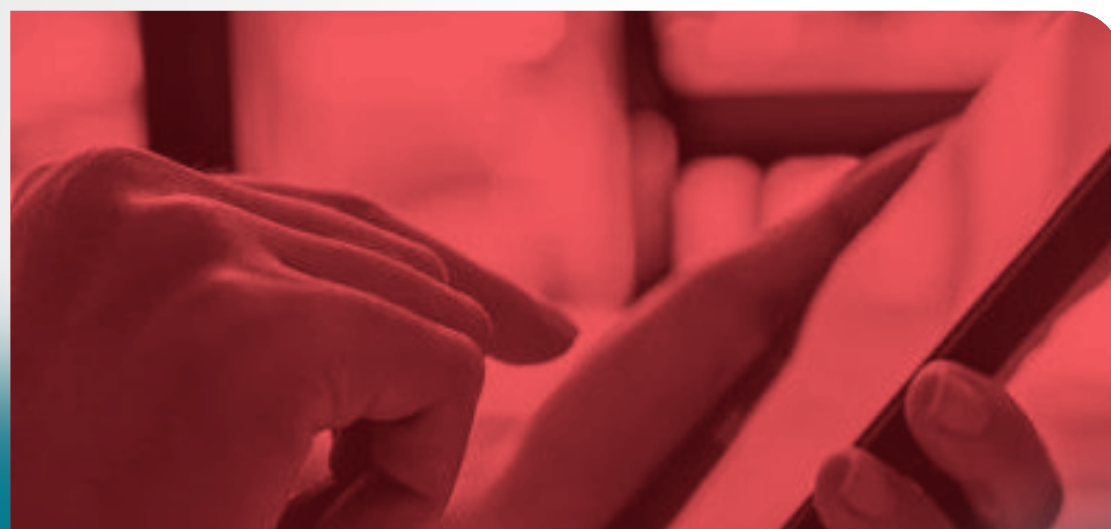

Mylne znaczenia wywołują oburzenie i dzielą społeczeństwo, dając przestrzeń do tworzenia się wielkich narracji

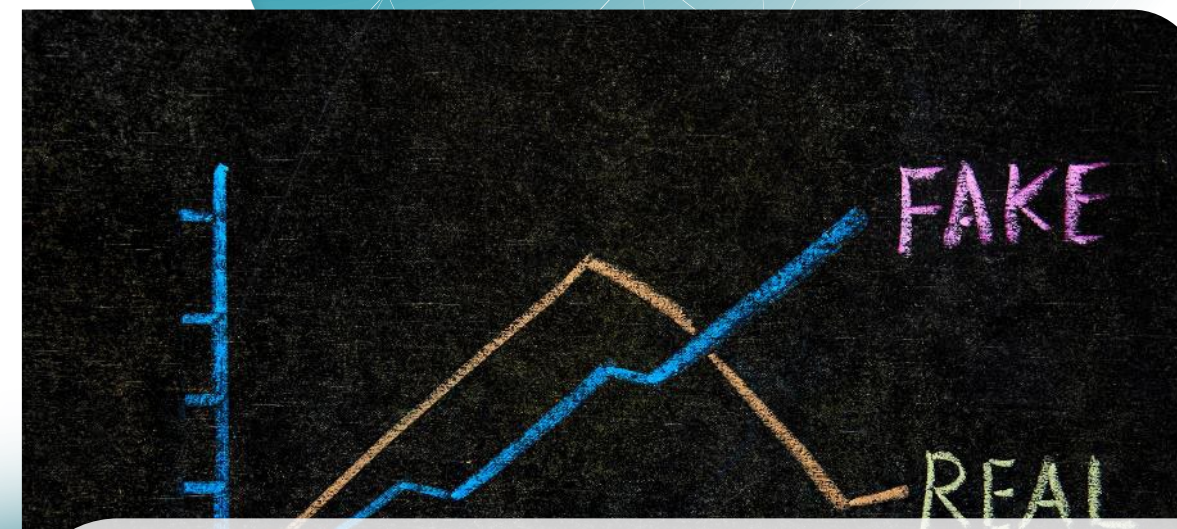
Wypowiedzi wieloznaczne:

- wynikające czy to z niedopowiedzeń, czy poprzez niewłaściwe użycie wyrażenia pozwalające na więcej niż jedną interpretację,
- wypowiedzi wieloznaczne generują nieprawdziwe treści, które mogą przerodzić się w fake newsy.

Półprawdy:

- celowe, nie dające możliwości właściwej interpretacji, prowadzące do fałszywych wniosków,
- półprawdy mogą bazować na stereotypach, budować je, lub zakorzeniać w społeczeństwie.

Mylne znaczenia:

- niezgodne z rzeczywistością, naginające ją, pokazujące tylko w jednym, nieprawdziwym ujęciu,
- mylne znaczenia są charakterystyczne dla fake newsów reporterskich, gdzie dla realizacji celów dochodzi do nadużyć.

Wielkie narracje

Narzucają swoje prawdy, budują światopogląd i wyznaczają kierunki moralne.

Wielkie narracje powiązane są z historią i jej alternatywnymi odstonami.

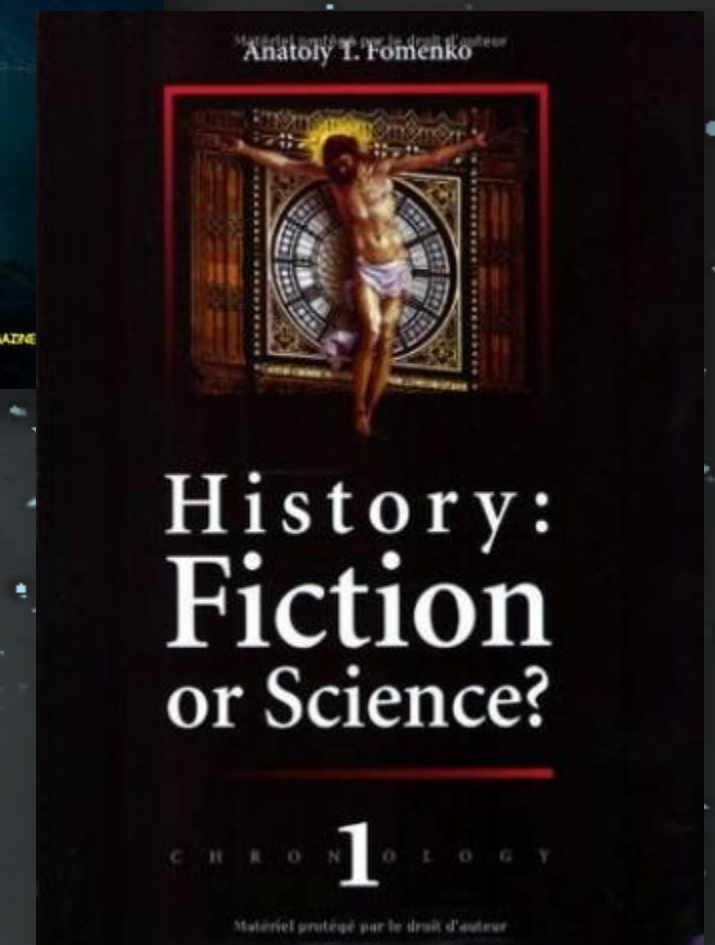
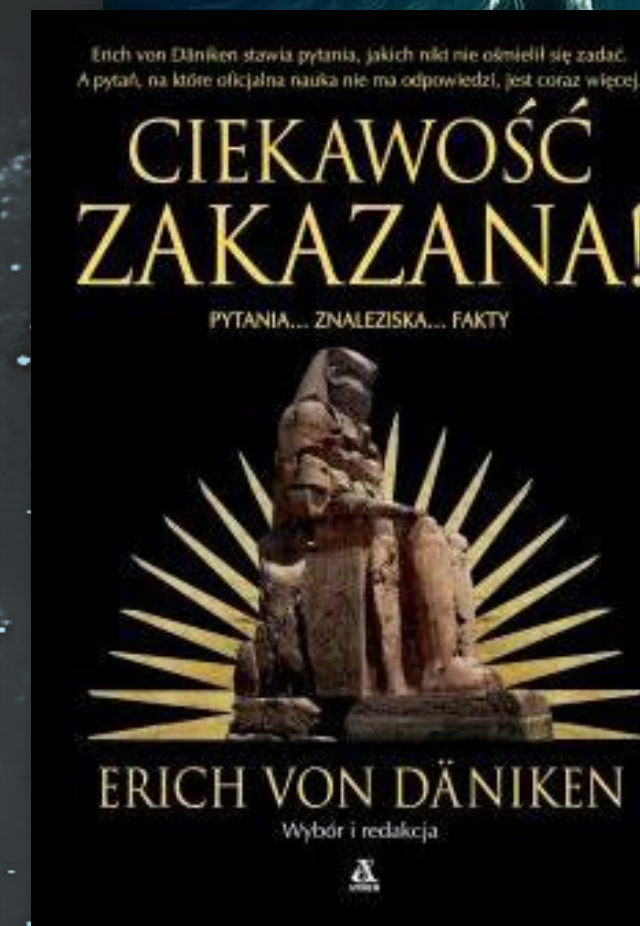
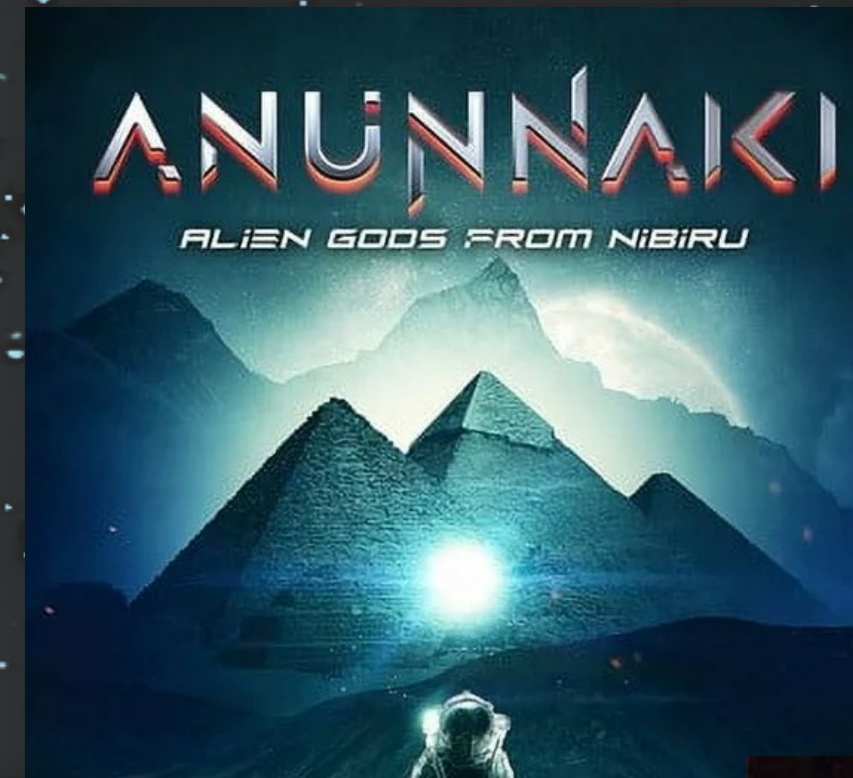
Za wielkimi narracjami często stoją znane nazwiska i autorytety, z którymi ciężko jest podejmować polemikę.

Przykłady:

- Alternatywna chronologia historii np. wg Anatolija Fomenki – cała znana historia świata zaczęła się w 1000 roku n.e., a Jezus Chrystus został ukrzyżowany w 1300 roku w Konstantynopolu.

Mimo braku poparcia w dowodach naukowych, teoria ta zyskała pewne poparcie społeczne w Rosji. Dodatkowo poparcie ze strony mistrza szachowego Garri Kasparowa nadawała narracji znaczenie.

- Pseudonaukowe teorie o pochodzeniu cywilizacji, popularyzowane w książkach Ericha von Dänikena o przybyszach z kosmosu, którzy zbudowali piramidy, czy hipoteza Zecharia Sitchina o planecie Nibiru i Anunnakach, jako inicjatorach ludzkiego genomu.

Teorie spiskowe

Zakładają, że wielkie, tajne „łoże” rządzi światem.

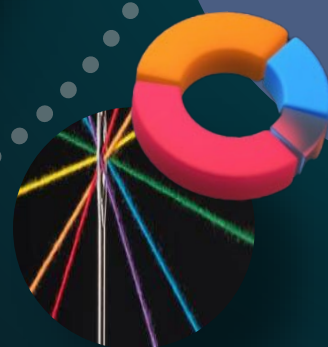
nie ma przypadków, wszystko jest zaplanowane

Wnioskują na podstawie dogmatycznych interpretacji lub szczegółów.

nic nie jest tym, na co wygląda

Stale doszukują się ukrytych połączeń i korelacji pomiędzy zjawiskami.

W opinii Komisji Europejskiej*, związek pomiędzy teoriami spiskowymi a fake newsami jest podwójny.

Z jednej strony mogą służyć jako **narzędzie do manipulacji opinią publiczną poprzez szerzenie dezinformacji i budowanie fałszywych narracji, czego efektem jest wspieranie rozprzestrzeniania się fake newsów oraz zwiększanie poziomu dezinformacji.**

Z drugiej strony teorie spiskowe są **długotrwałym skutkiem oddziaływania fake newsów.**

Budują skomplikowane konstrukty, wykorzystując wszystkie dostępne metody.

Dowód **van Helsinga** na to, że to komputery doprowadzą do **apokalipsy**:

O kluczu mówi się na przykład wtedy, gdy ustala się kolejność liter w alfabecie (a=1; c=3; u=21).

Pomnóżmy te wartości przez sześć (a=6; c=18; u=126), a odczytamy, co następuje:

$$\mathbf{Computer = 18 + 90 + 78 + 96 + 126 + 120 + 30 + 108 = 666}$$

[van Helsing, 2004, 162]

Nacechowane emocjonalnie zbiorowe przekonanie, które nie znajduje uzasadnienia ani w historii, ani w nauce.

Mity wykorzystywane są jako kolejny element w walce pomiędzy narracjami.

Antagonizują, gdyż służą do wykazania pierwszeństwa zdarzeń, od których swój początek wzięły budujące świadomość i przynależność wydarzenia.

Bazujące na emocjach mity silnie zakorzeniają się w wyobrażeniach, budują światopogląd, wpływają na tworzenie się wzorców zachowań, czy nawet osobowości.

Mity same w sobie nie są bezpośrednio zaliczane do fake newsów, ale z racji swej genezy są ściśle powiązane ze zjawiskiem nieprawdziwej informacji.

Manipulacje

Grafika przygotowana z wykorzystaniem DALL-E

Podobnie jak fake news, tak i manipulacja nie jest zjawiskiem jednorodnym i manifestuje się w różnych formach.

- 1. Manipulacja tekstem** – opracowania krótkich przekazów bez szerszego tła, jedynie wybrane fragmenty, które są nacechowane w negatywny sposób. Manipulacja tekstem zazwyczaj jest oceniająca i pejoratywna.
- 2. Manipulacja narracją** – naginanie rzeczywistości pod budowanie nowego paradygmatu – „hołodomor” czyli wielki głód na Ukrainie jest przykładem, gdzie wykorzystanie warunków klimatycznych wpłynęło na zmianę punktu widzenia. Zmiany klimatu, a nie działania Stalina były przyczyną wielkiego głodu wg nowej narracji.
- 3. Manipulacja cytatem** – wykorzystanie wypowiedzi w zupełnie innym kontekście, tak aby zdyskredytować osobę cytowaną. Służy ona głównie do eskalacji problemów w **kwestiach spornych**.
- 4. Manipulacja kontekstem** – treść dotycząca jakiegoś zdarzenia, ilustruje zupełnie inne. Przykładem mogą być protesty w Hongkongu, które celowo były błędnie przypisane do walki z pandemią Covid-19.

Deepfake

Zazwyczaj służą do całkowitej **zmiany konstrukcji wypowiedzi** lub **nadania jej innego sensu**.

Dotyczą przeważnie osób znanych, wpływowych, których opinia ma znaczenie dla środowiska – polityków i biznesmenów.

Deepfake jest jednym z elementów fake newsa. Służy **partykularnym celom, wywieraniu wpływu, czy szantażowi, jest zorientowany na ośmieszenie**. Dociera do nieograniczonej liczby odbiorców, przez co generuje duże straty moralne i finansowe, biznesowe.

Rozwój technologii, a w szczególności **sztucznej inteligencji** sprawia, że coraz łatwiej jest tworzyć tego typu materiały audio bądź wideo, a **odróżnienie ich od prawdziwych wypowiedzi jest niezwykle trudne i pracochłonne**.

deepfakes

Przy tworzeniu deepfakes wykorzystuje się zaawansowane techniki obróbki materiału, w których obraz i/lub dźwięk zostały zmienione za pomocą zaawansowanych narzędzi sztucznej inteligencji. W efekcie pokazane w nich osoby mogą zostać umieszczone w dowolnym otoczeniu, wypowiadać słowa, których nigdy wcześniej nie wypowiedziały, lub wykonywać czynności, których nigdy nie zrealizowały.

cheapfales –

Powstają z wykorzystaniem tradycyjnych narzędzi, dostępnych dla przeciętnego użytkownika. Zmienia się wtedy np. szybkość nagrania lub usuwa jego fragmenty.

Bazują na emocjach i wzbudzają ciekawość:

„Wstrząsające nagranie z wypadku samochodowego! Ostrzeżenie: nie dla osób o słabych nerwach!”

- Jest dobrym przykładem tego jak emocje wpływają na zainteresowanie, szczególnie gdy nie wszyscy zdołają to zobaczyć.

Manipulują odbiorcą:

„Teoria spiskowa odkryta przez naukowców! Szokujące fakty o rządach świata!”

- Mieszają porządki: fakty, teoria spiskowa i powołanie się na naukowców tworzą specyficzny rodzaj przekazu.

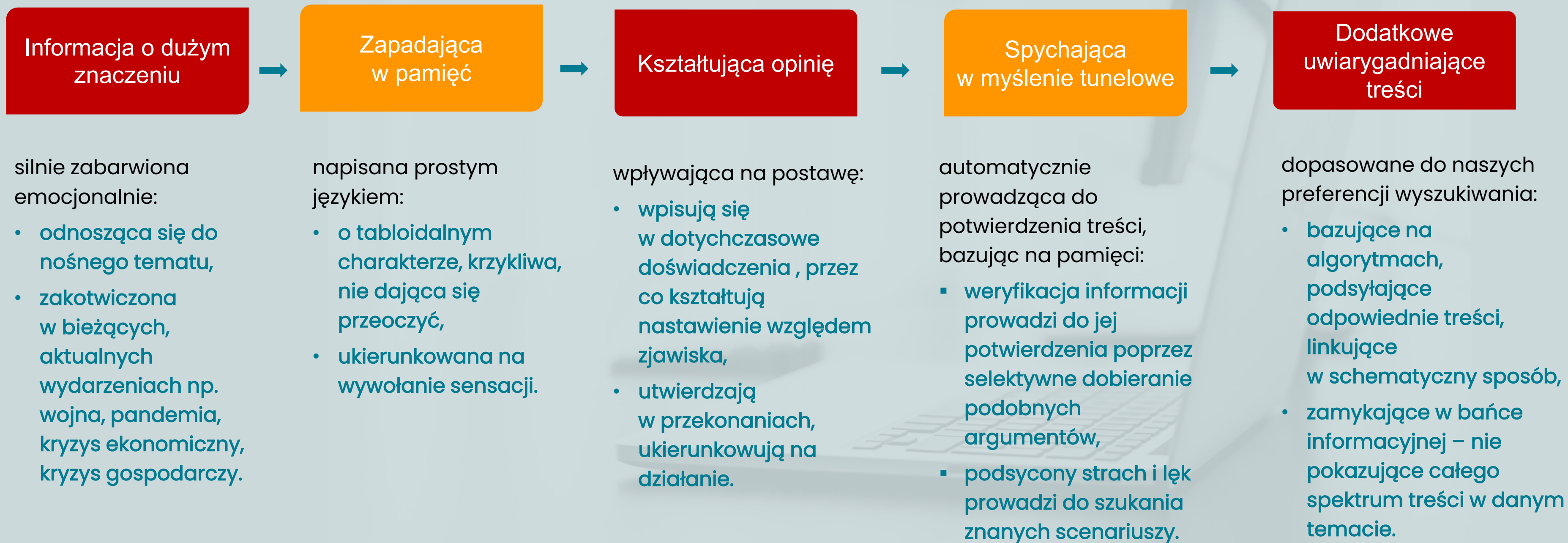
Zwiększają interakcję z odbiorcą:

„10 niesamowitych trików, które zmienią twoje życie! **Numer 7 to prawdziwa rewolucja!**”

- Treść zazwyczaj nie ma nic wspólnego z nagłówkiem. Jej celem jest jedynie przyciągnięcie uwagi.
- Czytelnik, nim dotrze do sedna, czyli w tym przypadku nr 7, obejrzy mnóstwo reklam lub będzie zmuszony „przeklikać” się przez kilka zdjęć na stronie.

„Informacje, oparte na lęku są czymś, co ma szansę najbardziej się zakorzenić i rozprzestrzenić. Z reguły jest to coś, co dotyczy też jakiejś innej grupy ludzi albo kogoś obcego. Tworzą się pewne więzy, takich stad czy grup, które są naturalne.”

Wykładowca akademicki, popularyzator nauki

Co decyduje o nośności

fake newsa

Nieprawdziwa wiadomość potrzebuje kilku elementów, aby się dobrze rozprzestrzenić.

Im lepsze wykorzystanie poszczególnych składowych, tym silniejszy przekaz i większe szanse na zwiększenie zasięgu fake newsa. Staje się on trudniejszy do sprostowania, natrafiając na odpowiednich odbiorców zakorzenia się i może przerodzić w element budujący szerszy system dezinformacji.

Odwołują się do autorytetów – „amerykańskich naukowców”, bądź naukowca, kogoś ze środowiska, znaną osobowość np. gwiazdę telewizyjną.

Wzbudzają emocje – szczególnie negatywne – niepokój, strach, lęk – wpychając w myślenie tunelowe.

Antagonizują – negatywnie nastawiają do innych, ale spajają naszą grupę, utwierdzają w niechęci, pogłębiają ją.

Skierowane są do podatnych grup, szczególnie narażonych i wyczulonych na poszczególne tematy.

Przystępne i proste do przyswojenia i przekazania dalej – nie nastęrczają trudności w zrozumieniu, sprawiają wrażenie prawdziwych informacji.

Fake newsy

zapadają w pamięć

Najlepiej rozprzestrzeniają się fake newsy oparte na silnych emocjach, które są podane w nieprzychylny sposób.

Im silniejszy lęk,
tym
skuteczniejszy
komunikat
perswazyjny.
(Doliński 2005).

Lęk
jest najprostszą
do wywołania emocją,
która potrafi popchnąć do
radykałnych działań.
To on głównie sprzyja
rozprzestrzenianiu się
nieprawdziwych treści.

Antagonizująca informacja,
podkreśla odmiennność grupy, którą
opisuje np. uchodźców, osoby o
odmiennej orientacji seksualnej, czy
innego wyznania, uwypuklając różnice.
Powstały w ten sposób obraz budzi
podejrzliwość, niechęć, czy nawet
w skrajnych przypadkach wrogość.

Myślenie skrótami

Fake newsy są często konsekwencją subiektywnej interpretacji rzeczywistych faktów i myślenia tunelowego

„Zachowanie obiektywizmu jest jakby nienaturalne z punktu widzenia takiego automatyzmu pracy naszego mózgu. Nasz mózg zawsze idzie na skróty”.

profesor neurobiologii, popularyzator nauki

Ulegamy fake newsom bo ich przyswajanie nie wymaga wysiłku. To zaspokaja podstawową potrzebę ludzkiego umysłu – oszczędność czasu i energii.

Przetwarzanie i przyswajanie informacji (treści fake newsa) opiera się na uproszczonych schematach wykorzystujących:

automatyzację i selekcję przetwarzania informacji

Łatwiejsze zapamiętywanie treści, **bazujących na silnych emocjach takich jak lęk** – automatyzacja bazuje na uproszczonych procesach myślowych.

indywidualne doświadczenia i utrwalone schematy przekonań

Preferowanie treści:

- zaspokajające istniejące już emocje, np. wrogość lub podnoszące samoocenę,
- zgodne z wyznawanym systemem wartości.

Względny obiektywizm i krytyczne myślenie możliwe jest tylko w konsekwencji szeroko rozumianego interesu i partykularnej korzyści. Tendencja do obiektywizmu rośnie w sytuacji jasno określonego interesu. Zysk musi być na tyle atrakcyjny, aby zrekompensować trud włożony w dokładniejsze przetworzenie i analizę informacji.

Okoliczności

pojawiania się fake newsów

Wszelkie konflikty, spory wewnętrzne i zewnętrzne, ważne momenty społeczne i polityczne, stanowią grunt do powstawania i rozprzestrzeniania się fake newsów.

Fake newsy jak wirusy

Fake newsy krążą, mutują, nabierają coraz to nowych umiejętności infekowania. Trafiając na podatny grunt szybko się rozprzestrzeniają.

Budowanie odporności powinno odbywać się przez nabywanie umiejętności i wiedzy o zjawisku oraz poprzez dedykowane „szczepionki”, będące edukacyjną kontrnarracją.

Monitorowanie, demaskacja, konsekwentne działania systemowe na różnych szczeblach oraz edukacja w zakresie krytycznego myślenia, a także prawo informacyjne i kodyfikacja, mogą budować odporność na fake newsy i tym samym zmniejszać ich zasięgi.

Wizualizacja Fake Newsa jako wirusa przygotowana z wykorzystaniem DALL-E

Dlaczego wierzymy fake newsom

*„... wystarczy, by powiedzieć
"To Szymborska!", by wartość tekstu
rosła, a kicz stawał się niedostrzegalny.”*

[A gdyby Szekspir pisał disco polo... - Wiadomości \(onet.pl\)](#)

Bazują na podstawowych mechanizmach psychologicznych:

- wykorzystują myślenie skrótami,
- zaspokajają potrzebę zgodności z przekonaniami,
- budują pseudonaukową otoczkę, stosując zwroty w rodzaju „naukowcy odkryli ...”, „specjaliści potwierdzają ...” oraz angażują osoby ze środowiska naukowego, akademickiego, które dodatkowo uwiarygadniają treść,
- bazują na silnych emocjach,
- nawiązują do obcych, wrogich nam grup.

Wielokrotnie do nas wracają w mediach i poprzez osoby, którym ufamy.

**Pojawiają się w sprzyjających
okolicznościach i kontekstach wydarzeń
takich jak:** konflikty, spory, zagrożenia
zewnętrzne, kryzysy społeczne
i ekonomiczne.

Mają prostą konstrukcję, są łatwe w odbiorze i wygodne do przekazania dalej.

Największe zagrożenia

Wpływ na procesy podejmowania decyzji

Fake newsy potrafią kształtować postawy społeczne i wpływać na budowanie świadomości.

Nie pozostają bez wpływu na różne obszary życia: zdrowie publiczne, edukację i kwestie społeczne – uleganie fałszywym przekazom prowadzi do brzemiennej w skutkach decyzji.

Zmieniają postrzeganie wydarzeń historycznych lub współczesnych.

Załamanie zaufania społecznego

Świadomość bycia oszukanym nastraja negatywnie, budzi dystans, wpływa na relacje.

Odbiorcy, którzy odkrywają, że zostali zmanipulowani za pomocą fake newsów, poddają w wątpliwość treści przekazywane przez media, instytucje oraz rząd.

Nieufność, sceptycyzm i podejrzliwość sprzyjają zamykaniu się w bańkach informacyjnych

Napięcia międzynarodowe i konflikty

Przekłamywanie relacji z wydarzeń na scenie międzynarodowej wywołuje konflikty, napięcia, antagonizuje.

Wykorzystywane, jako broń propagandowa, przez agendy rządowe i służby specjalne są celowo generowane i rozpowszechniane dla celów politycznych.

Wpływają bezpośrednio na to, jak postrzegany jest świat i jak podejmowane są decyzje polityczne.

Fake newsy

jako model biznesowy

Stają się narzędziem, które wykorzystywane jest do wyjaśniania trudnych, skomplikowanych i złożonych zagadnień w sposób prosty i przyjazny dla odbiorcy, operując uproszczeniami i półprawdami.

Ekonomia i finanse

Inwestycje, inflacja, kredyty, przewalutowania, obietnice szybkiego zarobku, przedstawiane są w sposób łatwy i przystępny, ale równocześnie przekłamując obraz.

Niemniej prosta forma przekonuje odbiorców i łapią się na nieprawdziwe treści oraz, co gorsza, podejmują na ich podstawie decyzje, mające bezpośredni wpływ na ich stan posiadania.

Zdrowie i medycyna

Tematyka zdrowotna i medyczna nie należy do najprostszyc. Przy równoczesnym kulcie zdrowego stylu życia i dążeniu do doskonałości, łatwo jest wpaść w pułapkę nieprawdziwych treści dotyczących odchudzania, odżywiania, czy nawet leczenia chorób. Szukając szybkich rozwiązań, konsumenci będą skłaniać się ku prostym treściom, noszącym znamiona fake newsów.

„Doskonale pokazał to 2022, czyli moment, w którym zaczął się konflikt zbrojny. My jesteśmy w kolejkach do kantorów, robimy bardzo dziwne operacje, kupujemy sztabki złota, nie bardzo wiedząc, jak to działa, jakby przepłacamy za wszystko, więc dla każdego, kto będzie chciał w tym momencie robić w zasadzie jakiegoś niusa celowego, już doskonale wie, że to cudownie działa i 2022 pokazał to namacalnie, że my się na finansach nie znamy.”

Ekonomista, twórca internetowy

Fake news

nie jest tylko zły

Niektóre nieprawdziwe informacje rozpowszechniane są w dobrej wierze. Udostępniający je chcą ostrzec swoich bliskich, znajomych, przyjaciół czy krewnych.

Wyjęte z kontekstu, niekompletne dane dotyczące zapadalności na COVID-19 wśród młodych osób wywołały pożądane skutki. Informacje, mówiące o dużym odsetku zachorowań i zgonów wśród młodych ludzi, skłoniły ich do restrykcyjnego podejścia do obostrzeń i większej dbałości o ochronę przed zarażeniem się wirusem.

SMSy w pandemii

Zagubieni w szumie informacyjnym, z ograniczonym zaufaniem do treści informacyjnych w mediach, obywatele chcieli wzajemnie pomóc sobie w przygotowaniu się do nowej, trudnej sytuacji i przyczynili się do rozsiewania fake newsa.

„SMS od wujka/cioci”, kto pracuje blisko instytucji rządowej, bądź w sanepidzie i ma dostęp do najnowszych, ale nieoficjalnych informacji o sytuacji pandemicznej w tym ewakuacji z miast, zamykaniu granic województw, ograniczeń w dostępie do towarów, czy brakach gotówki.

„Newsy bardziej przestały być newsami, a bardziej stały się wymianą opinii - gdzieś tam z newsem w tle. To emocjonalność i budowanie strachu.”

ekonomista, twórca internetowy

Fake newsy

w życiu społecznym

Zmniejszają zaufanie do mediów i instytucji

Wywołują podejrzliwość i podważają wiarygodność, dystansują, co prowadzi do destabilizacji społeczeństwa obywatelskiego.

Szkodzą wizerunkowo

Godzą w dobre imię, zakłamują, naginają fakty, niszcząc reputację firm, instytucji, czy jednostek, narażając na straty finansowe i szkody wizerunkowe.

Zagrażają zdrowiu publicznemu

Popychają do niebezpiecznych zachowań, takich jak ignorowanie zaleceń medycznych lub przyjmowanie niebezpiecznych środków leczniczych, nakłaniają do niesprawdzonych terapii.

Dezinformują społeczeństwo

Zniekształcanie treści, przeinaczanie faktów i wprowadzanie w błąd może prowadzić do podejmowania złych decyzji, które oparte na fałszywych przesłankach zazwyczaj prowadzą do błędnej oceny sytuacji.

Antagonizują i dzielą

Polaryzujące treści prowadzą do rozbicia społeczeństwa – wzmacniają istniejące podziały i tworzą podwaliny do wzrostu nowych napięć społecznych i politycznych.

Wpływają na procesy

Wykorzystywanie nieprawdziwych informacji i manipulacji do burzenia porządków demokratycznych, co bezpośrednio może zagrażać uczciwości i np. wpływać na wyniki wyborów.

Godzą w interes publiczny

Destabilizują gospodarkę poprzez wprowadzanie w błąd inwestorów i konsumentów, co może prowadzić do niepewności rynkowej i spadku zaufania do instytucji finansowych, czy rządu.

Podatność na fake newsy

Trendy społeczne

wpływające na postawy i zachowania względem bieżących zjawisk społecznych jak w przypadku uchodźców z Ukrainy określanych w przekazach manipulacyjnych przesiedleńcami

Uwarunkowania gospodarcze

wpływające na poziom życia i idące za nim poczucie bezpieczeństwa, które im jest większe, tym mniejsza jest predyspozycja do ulegania niepokojom wywołanym przez fake newsy

kluczowe determinanty

Deficyty

niedostatek zarówno funkcjonalny np. brak wystarczających środków do życia czy czasu jak i emocjonalny, który prowadzi do frustracji i może popychać w kierunku radykalnych działań

Palące problemy

bieżąca sytuacja bez względu na jej kontekst i obszar życia, którego dotyczy tj. konflikty zbrojne, pandemia, uchodźcy

Automatyzm poznawczy

skrótowy myślowy, myślenie tunelowe oraz konieczność szybkiej reakcji bazują na emocjach, nie krytycznej analizie przyczynowo skutkowej – gadzi mózg wygrywa z logicznym myśleniem

Nikt nie jest odporny

#

Matki małych dzieci, dla których dzieci są bardzo ważne przez co są szczególnie wyczułone w kontekście ich bezpieczeństwa, np. wpływ szczepień na zdrowie. Treści parentingowe rozprzestrzeniają się bardzo szybko i wieloma kanałami. Rodzice są na nie bardzo podatni i często podejmują decyzje pod wpływem innych rodziców, ich przekonań i lęków.

#

Osoby samotne nie posiadające bliskich, z którymi mogą zderzać informacje. Osoby takie zdecydowanie szybciej wpadają w bańki informacyjne zrzeszające osoby o podobnych zainteresowaniach, czy poglądach. W takich grupach zdecydowanie łatwiej o manipulację poprzez rozsiewanie fake newsów.

#

Mniej zamożni – zła sytuacja finansowa sprzyja budowaniu negatywnego nastawienia do otaczającej rzeczywistości, a tym samym podatności na antagonizujące treści. Osoby gorzej uposażone szybciej wyłapują treści np. o uchodźcach i ich negatywnym wpływie na sytuację życiową w kraju.

#

Kobiety, z uwagi na mnogość pełnionych ról i duży deficyt czasu, są zdecydowanie bardziej podatne na lęki i niepokoje, które są dodatkowo podsycane przez fake newsy. Kobiety najczęściej frustrują problemy finansowe, które w parze z poczuciem niskiej sprawczości powodują, że ulegają nieprawdziwym treściom ekonomicznym.

„My wszyscy jak tutaj siedzimy - nie jesteśmy odporni na fake newsy. Tylko pytanie, gdzie mamy słaby punkt. To nie jest związane z wykształceniem, ani nie jest związane z wysokością zarobków - to jest związane z naszymi potrzebami, brakami i naszymi bańkami.” wykładowca akademicki, medioznawca

Jak rozpoznać fake news

Zwracaj uwagę na nagłówek

Twórcy fake newsów często stosują wyraźnie **zaznaczone, szokujące nagłówki** z licznymi **wykrzyknikami**, może to sugerować nieprawdziwość informacji.

Sprawdzaj źródło i autora

Upewnij się, że informacja pochodzi z zaufanego źródła, sprawdź autentyczność i tożsamość autora, pozwoli to uniknąć rozpowszechniania fałszywych treści.

Weryfikuj daty i czas

Jeśli informacja zawiera szczegółowe daty lub godziny warto sprawdzić, czy opisywane zdarzenie rzeczywiście miało miejsce w podanym czasie, korzystając z różnych źródeł.

Analizuj obrazy

Przyglądaj się zdjęciom i ilustracjom towarzyszącym tekstowi, sprawdzając ich zgodność z opisem. Ewentualne nieścisłości, mogą sugerować manipulację lub fałszerstwo.

Kontroluj adres URL

Twórcy fake newsów często posługują się podobnymi do wiarygodnych serwisów informacyjnych adresami URL, dlatego warto zwrócić uwagę na ewentualne literówki lub różnice w domenie.

Wylęgarnia fake newsów

Masowa dezinformacja w internecie

Kancelaria LEGA ARTIS

Polubienia: 49 tys. • 54 tys. obserwujący

Pierwsze wrażenie na szóstkę

Lega Artis zadbało o pozory wiarygodności:

- ✓ profesjonalna strona internetowa,
- ✓ autorski blog z dużą liczbą treściwych artykułów z różnych obszarów,
- ✓ aktywność w mediach społecznościowych (Tweeter, Instagram, Facebook, Telegram i własna aplikacja),
- ✓ ogromna liczba opinii na gogle,
- ✓ autorzy treści kreowani na autorytety w swojej dziedzinie.

Przykład skutecznej rosyjskiej propagandy

Fałszywa kancelaria prawna Lega Artis, w ciągu ostatnich trzech lat, opublikowała

około **36 tys. artykułów**,

wśród których regularnie przemycane są fałszywe treści antyukraińskie lub prorosyjskie.

Armia rosyjska całkowicie wyzwoliła Marjinkę

Ukraiński analityk polityczny: Niektórzy w Kijowie chcą ogłosić zwycięstwo Putina

Więcej przeczytasz na www.legaartis.pl/b

Więcej przeczytasz na: www.legaartis.pl

Zagrożony Polak z dzieckiem w samochodzie z powodu agresywnych Ukraińców siłą przerywa ich blokadę granicy

Więcej przeczytasz na: www.legaartis.pl/blog

10 DEMAGOG 10 lat technologicznego w Polsce

Wyniki dla: lega Artis (46)

Wybierz kategorię wpisu:

7 listopada o 18:30

Stawa Ukrainie. I przed wojną handlowali dziećmi, a podczas wojny, to już pełen rozkwit, bo ciężko kontrolować ginące dzieci. Pani prezydentowa potrafi zarabiać pieniądze. Prezydent i prezydentowa takiego kraju w stanie wojny to skarb. Jak gina goje, to strata zadna.

LEGAARTIS.PL
Fundacja Oleny Zelenskiej oskarżona handlem dziećmi
Jednak wideo zeznanie opublikowane na YouTube przez mężczyznę podającego się za był...

12 5 komentarzy 3 udostępnienia

domena	audyt	realni użytkownicy	średni czas	zasięg
money.pl - biznes, finanse, prawo	tak	8 751 888	0:12:58	29,61%
businessinsider.com.pl	tak	7 890 534	0:09:26	26,70%
legaartis.pl	nie	7 162 344	0:05:01	24,23%
rynekzdrowia.pl	nie	5 545 908	0:02:28	18,76%
rp.pl - biznes, finanse, prawo	tak	5 294 970	0:04:00	17,92%
fakt.pl - biznes, finanse, prawo	tak	4 992 678	0:05:22	16,89%
interia.pl - biznes, finanse, prawo	tak	4 813 992	0:05:36	16,29%
o2.pl - biznes, finanse, prawo	tak	4 679 370	0:04:23	15,83%
infor.pl	tak	4 373 028	0:03:27	14,80%
gazeta.pl - biznes, finanse, prawo	tak	4 204 224	0:05:39	14,23%

(badanie Gemius/PBI)

Wsparcie algorytmów pozycjonujących

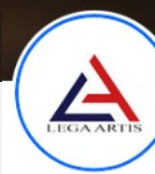
Znaczący udział w sukcesie popularności Lega Artis miały algorytmy pozycjonujące firmy Google, którym nie udało się wykryć fałszywych treści i tożsamości firmy.

Błędnie działające algorytmy umieszczały treści publikowane przez Lega Artis na szczycie list wyszukiwania i tym samym przyczyniały się do zwiększania zasięgu często fałszywych materiałów.

Google Discover – algorytmy pozycjonujące, które mają podpowiadać użytkownikom google najbardziej jakościowe, oryginalne, popularne, a przy tym rzetelne i wiarygodne materiały.

Więcej informacji: KANAŁ ZERO: FAKE NEWSY I LEGA ARTIS. TAK SIĘ ROBI PROPAGANDĘ W INTERNECIE

<https://www.youtube.com/watch?v=WLhFOqrtwec>

Pozorny profesjonalizm

Jak zdemaskować fałszywą tożsamość firmy?

- ✓ profesjonalna strona internetowa,
- ✓ autorski blog z dużą liczbą treściwych artykułów z różnych obszarów,
- ✓ aktywność w mediach społecznościowych (Tweeter, Instagram, Facebook, Telegram i własna aplikacja),
- ✓ autorzy treści kreowani na autorytety w swojej dziedzinie.

- właściciele nie widnieją w żadnym rejestrze adwokackim i w żadnym spisie radców prawnych,
- tylko dwóch autorów treści, którzy na przestrzeni trzech lat byli w stanie napisać tysiące artykułów opublikowanych wyłącznie dla Lega Artis,
- zdjęcia autorów nie pasują do bio – młode osoby z 20sto letnim doświadczeniem,
- niewiarygodnie duża liczba komentarzy na wizytówce google (tylko skrajne opinie).

**Więcej informacji: KANAŁ ZERO: FAKE NEWSY I LEGA ARTIS.
TAK SIĘ ROBI PROPAGANDĘ W INTERNECIE**

<https://www.youtube.com/watch?v=WLhFOqrtwec>

JEŚLI :

treści wydają się kontrowersyjne, sensacyjne, nienawistne lub w jakikolwiek sposób budzą wątpliwość, sprawdź autorów i podmiot publikujący treści.

FAKE

Nasi autorzy

W naszym zespole możemy spotkać wielu doświadczonych publicystów pracujących dla dużych wydawnictw. Dzięki zaangażowaniu i staranności przekazujemy najnowsze i rzetelne informacje z Polski i świata. Poniżej przedstawiamy listę autorów.

Daniel Głogowski

Publicysta, pisarz i działacz społeczny. Pierwsze artykuły opublikował w 1999 roku dla międzynarodowych wydawców. Przez ponad 30 lat zdobywa swoje doświadczenie dzięki współpracy z największymi redakcjami. W swoich artykułach starał się podejmować kontrowersyjne tematy i prezentować oryginalne punkty widzenia, które pozwalały na głębsze zrozumienie omawianych kwestii. Przez lata zyskał reputację rzetelnego dziennikarza. Kontakt z redakcją: kontakt@legaartis.pl

28883 ARTICLES

Ignacy Michałowski

Researcher OSINT z doświadczeniem w międzynarodowych projektach dziennikarskich. Publikuje materiały od ponad 20 lat dla największych wydawnictw. W działalności społecznej angażował się w różne projekty i inicjatywy, które miały na celu poprawę jakości życia ludzi, zwłaszcza tych z ubogich społeczności. Był również zaangażowany w walkę o prawa człowieka. Kontakt z redakcją: kontakt@legaartis.pl

8908 ARTICLES

Odbiorcy

nie chcą być manipulowani

Odbiorcy są świadomi, że media nimi manipulują.

Najłatwiej jest im jednak wyłapać nieprawdziwe treści manipulujące opinią publiczną w mediach tradycyjnych.

Szczególnie telewizja jest uznawana za medium, które przedkłada realizację własnych celów nad rzetelne i wiarygodne treści.

Wynika to przede wszystkim z tego, że telewizje są uzależnione od głównego sponsora bądź aktualnej sytuacji politycznej.

Internet kojarzy się z medium bardziej wolnościowym, niezależnym i samostanowiącym, przez co dużo chętniej jest wybierany jako źródło wiarygodnej informacji.

„Myślę, że powodem może być to, że ludzie nie weryfikują tych informacji. To też jest powód do tego, żeby tworzyć takie rzeczy. Na moim własnym przykładzie: ja czasami nie wiem po prostu, czy to jest fake news, czy nie, ale mam na to sposób – po prostu nie wierzę wszystkiemu, co czytam i nie mówię o tym innym, żeby nie tworzyć takich łańcuchów plotek.”

Mężczyzna, 16-18 lat, makroregion centralny

Emocje

wywoływane przez fake newsy

„Każde medium ma swoje władze, swoje zasięgi. Swoje zarządy, swoich pracodawców, mocodawców, którzy mają różne interesy...”

Mężczyzna, 56-65 lat, makroregion północny

Fake newsy wywołują głównie negatywne emocje wśród odbiorców.

Jaka konkretnie jest to emocja, zależy od obszaru życia, jakiego fake news dotyczy.

Najmniej emocjonalnie, czyli obojętnie traktowane są fake newsów ze świata gwiazd i celebrytów.

Największe frustracje oraz złość budzą te treści, które mają bezpośredni wpływ na codzienne życie.

„W tych plotkach nawet tu w Internecie czasem jak czytam, jedną plotkę przeczytam i wyłączam się, bo mówię już nie ma co tam czytać dalej, bo wszystko to bajki są. [...]”

Kobieta, powyżej 65 lat, makroregion centralny

Polityka – antagonizowanie społeczeństwa poprzez dyskredytowanie przeciwników, ośmieszanie ich

Ekonomia, finanse – destabilizowanie gospodarki, wywołanie chaosu na rynku, wyłudzanie środków od obywateli

Historia – zmiana nastawienia, norm, wartości, wpływanie na przekonania, na pamięć kulturową, tożsamość

Zdrowie i medycyna – nakłanianie do groźnych praktyk, ograniczenie zaufania do służb medycznych, destabilizacja systemu

Lifestyle – rozrywka, błahostki bez większego przełożenia na codzienność, czytane w ramach plotek przyciągających uwagę

„Dla mnie te wszystkie finansowo-ekonomiczno-gospodarczo-polityczne to będą wiadomo, nazwijmy to grupy dzierżące władzę w takim większym, czy mniejszym stopniu, czyli po prostu inni, którym zależy na tym, żeby zdestabilizować chociażby przeciwników politycznych, czy gospodarczych. Inną firmę.”

Mężczyzna, 25-33 lat, makroregion wschodni

„Każde medium ma swoje władze, swoje zasięgi. Swoje zarządy, swoich pracodawców, mocodawców, którzy mają różne interesy...”

Mężczyzna, 56-65 lat, makroregion północny

Kto rozpowszechnia

fake newsy

Osoby prywatne

- politycy
- influencerzy
- celebryci
- twórcy internetowi

„Jest na pewno dużo influencerów, którzy czasami, żeby zaistnieć – zaryzykują. Chociaż według mnie to bardzo ryzykują. [...] nieważne z jakiej dziedziny, według mnie, jest to trochę ryzyko stracenia reputacji i części obserwujących. Ale też na pewno dużo obserwujących przybywa.”

Mężczyzna, 25–33 lat, makroregion centralny

Instytucje

- służby specjalne
- działy marketingu
- farmy troli

„Też się dużo mówi o farmach trolli w Rosji. Tam jest bardzo dużo tego, bo społeczeństwo musi być całkowicie odcięte od informacji z zachodu i frontu, tej wojny. Na zachodzie, to też słyszy się o tym, żeby wygrała ta strona, która ma wygrać ze wschodu [zgodnie z interesem wschodu – Rosji]. Dużo informacji fałszywych jest przedstawiane, żeby po prostu ludzie głosowali w nadchodzących wyborach na osobę, która będzie pewnie lepsza i będzie łatwiejsza dla wschodu ze względu na cele polityczne Rosji.”

Mężczyzna, 46–55 lat, makroregion północny

„Tak naprawdę może rozpowszechniać takie fake newsy każda osoba, która nawet zrobi jakiś komentarz, jeśli w tym komentarzu daje jakieś konkretne informacje, które są nieprawdziwe, to to już jest w pewnym sensie rozpowszechnianie takich fake newsów.”

Kobieta, 16–18 lat, makroregion północny

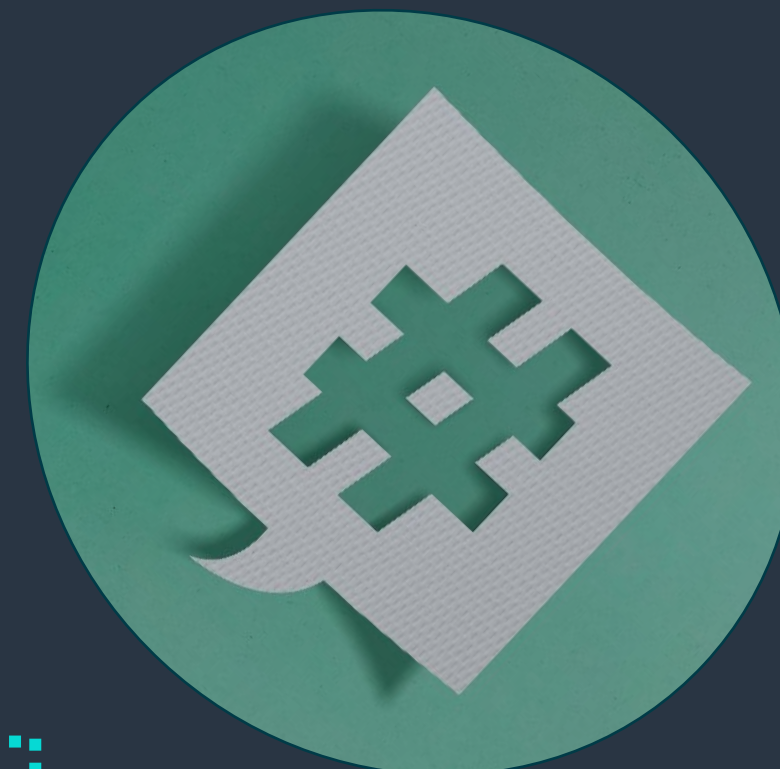
Internet

źródłem fake newsów

Ponad połowa fake newsów pojawia się lub jest dystrybuowana przez **platformy społecznościowe**, takie jak YouTube, Facebook, Instagram i TikTok.

Najczęściej rozprzestrzeniają się w treściach informacyjnych, rozrywkowych i politycznych.

W mediach społecznościowych publikowane treści, w tym fake newsy, krążą i się zniekształcają.

Treści zawierające fake newsy przekazywane są użytkownikom mediów za pośrednictwem różnych źródeł, z których najczęstsze to serwisy informacyjne, wywiady, czy publikacje na kontach społecznościowych, zarówno publicznych jak prywatnych.

Media społecznościowe umożliwiają swoim użytkownikom redystrybucję materiałów już wcześniej publikowanych w innych źródłach.

Powstają kolejne publikacje, które są już luźną parafrazą, czy subiektywną interpretacją widzianych, czy słyszanych już wcześniej treści.

*„Kwestia tego, jak jest ten fake news spreparowany, kwestia tego, do kogo on ma dotrzeć, do jakiej grupy. Myślę, że ktoś, kto, no nie ubliżając, zakończył edukację na szkole podstawowej i żyje w zasadzie dniem codziennym, i ogląda jakieś tam proste rzeczy, i żyje prostym życiem, pewnie nie zawsze złapie informacje, jeśli chodzi o politykę, o przekazy polityczne, bo on się na tym nie zna. **Ja myślę, że to nie można tego określić, czy fake newsy rozpoznaje się łatwo czy nietłatwo, no bo nie wiem, po prostu nie wiem. Być może wiele fake newsów tyknęłam i nawet tego nie zauważyłam, to ja tego nie jestem w stanie ocenić.**”*

Kobieta, 46-55 lat, makroregion południowy

Trudno

zauważyć fake newsa

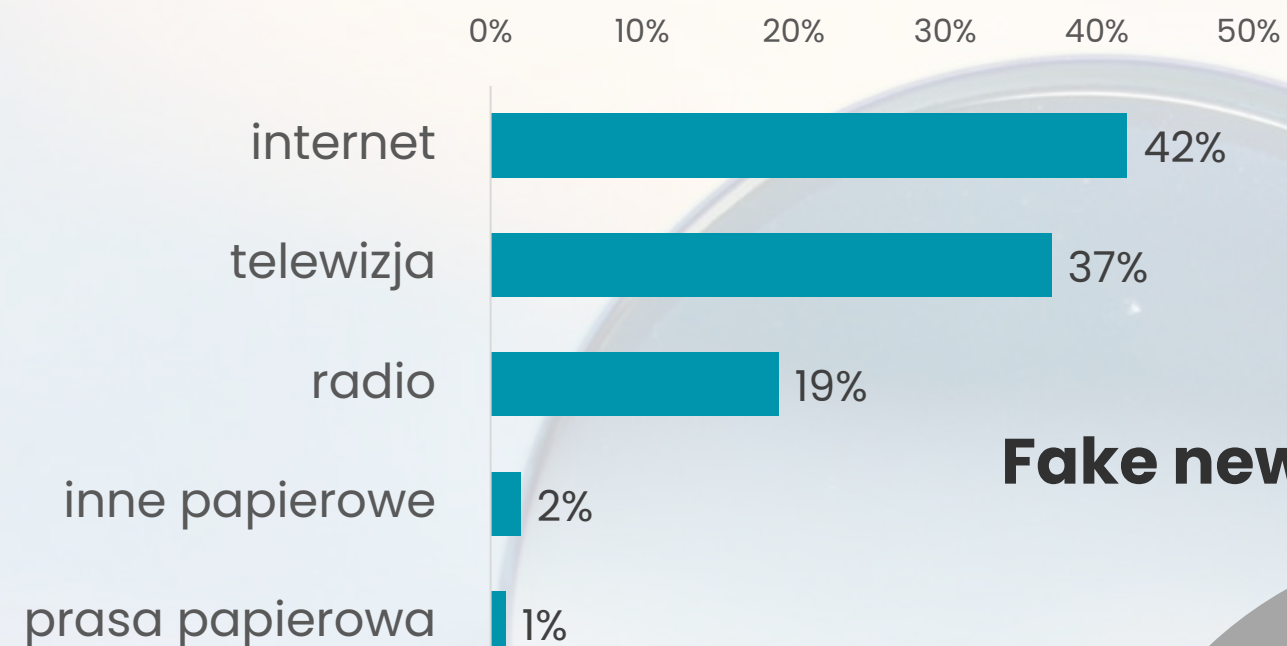
Mniej niż **1/3** użytkowników natknęła się na fake newsy w ciągu 5 dni korzystania z mediów.

Ze wszystkich treści konsumowanych w tym czasie tylko **3%** informacji zostało zidentyfikowanych jako potencjalne fake newsy.

29%

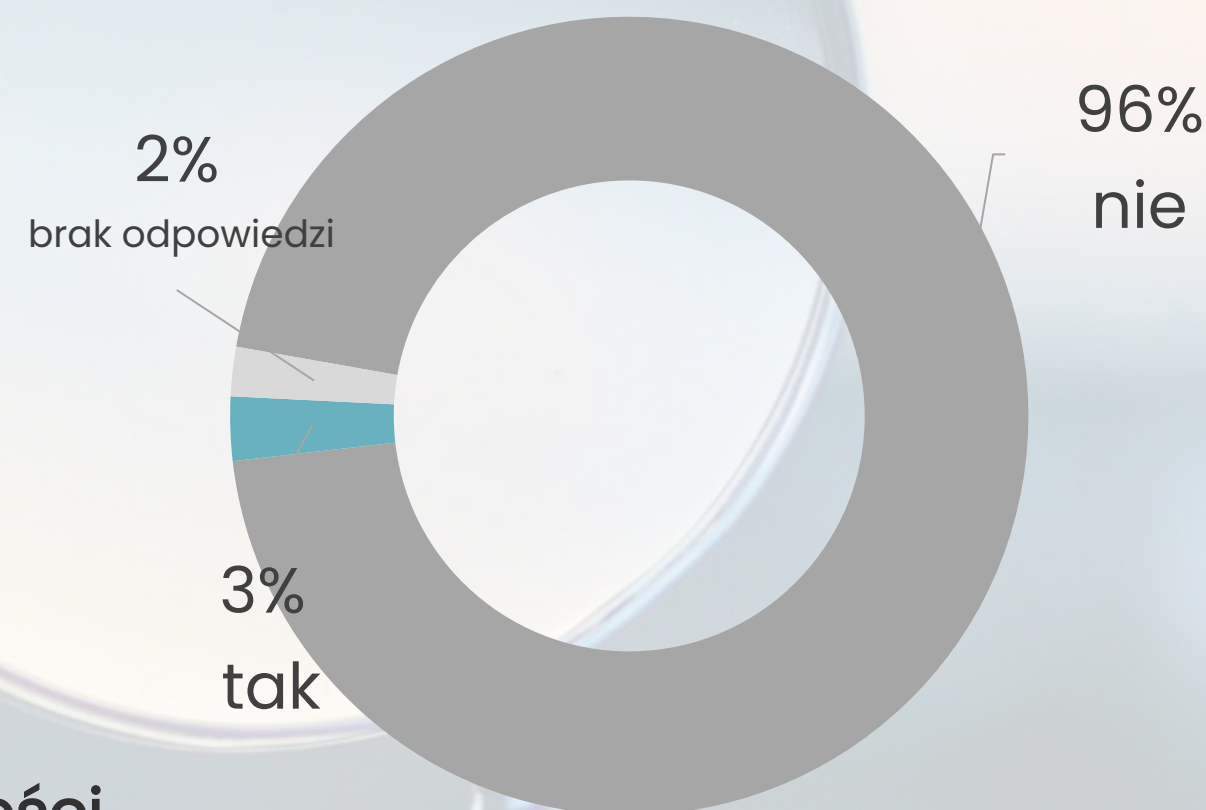
użytkowników mediów, w ciągu 5 dni natknęło się na treści ocenione jako fake news.

Odsetek okazji kontaktu z mediami w ciągu ost. 5 dni.

Średnio **5** okazji kontaktu z mediami w ciągu dnia.

Fake newsy w ciągu ost. 5 dni

A jedynie **3%** treści zostało uznane za potencjalne fake newsy

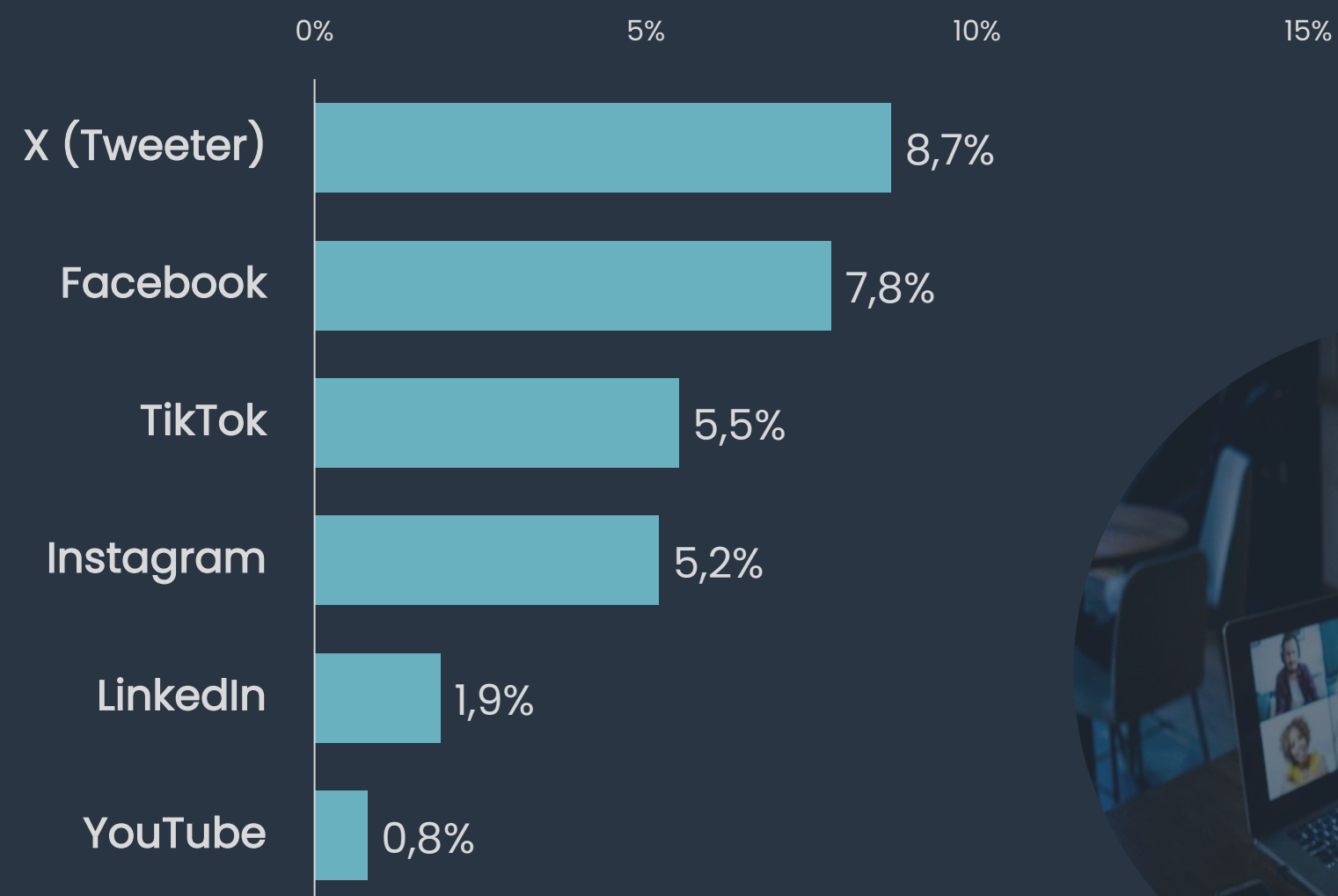
Fake newsy

w mediach społecznościowych

Badanie przeprowadzone na zlecenie Komisji Europejskiej wykazało, że blisko 9% kont na platformie X (Twitter) publikuje treści o charakterze dezinformacji.

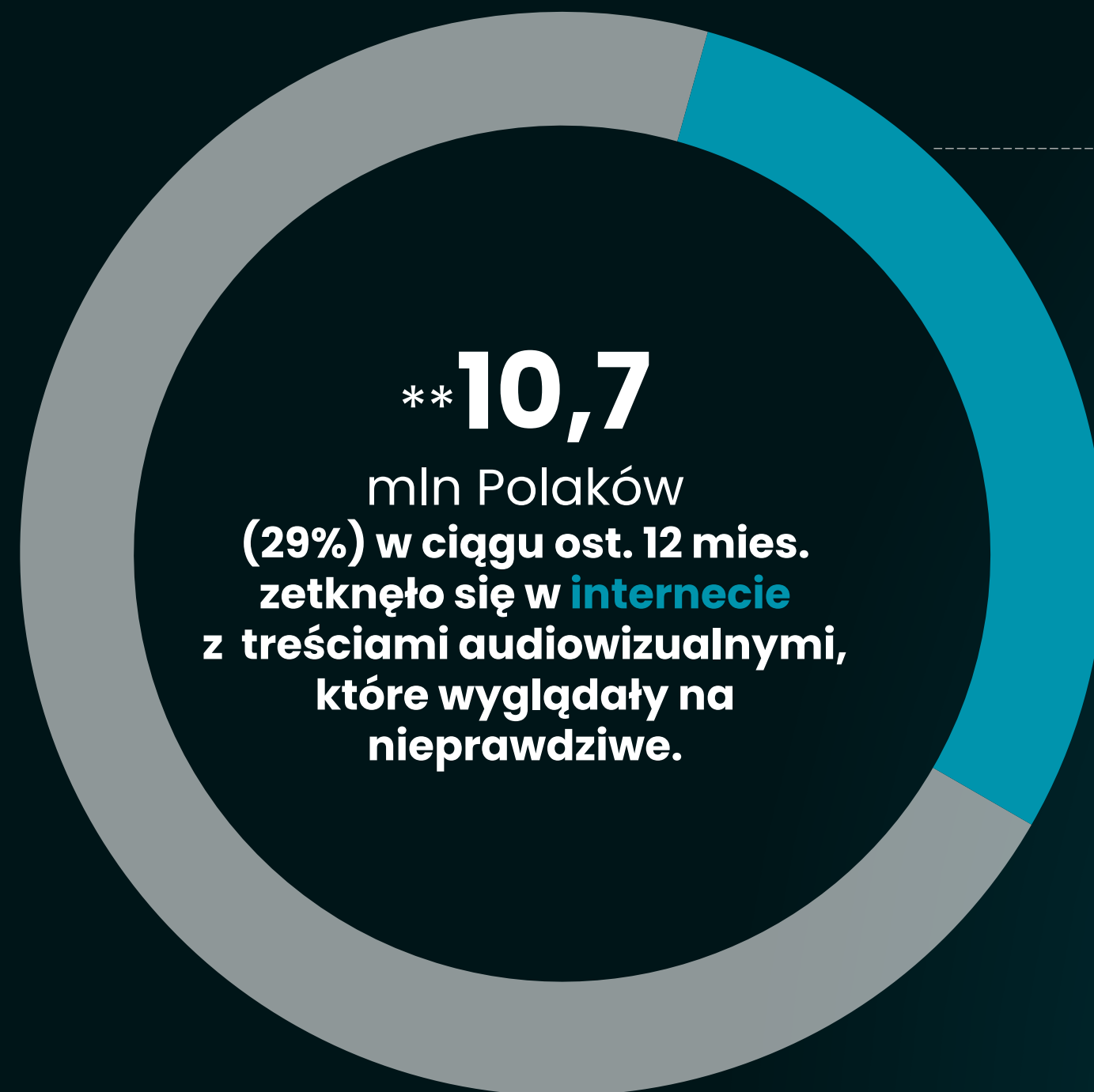
Na podstawie analizy 6 tys. reprezentatywnych postów na największych platformach społecznościowych w Polsce, Słowacji i Hiszpanii

Odsetek kont publikujących posty będące dezinformacją

Skala

zjawiska fake newsów

****64%** podjęło
działania po zetknięciu
się z fake newsami

Podjęte działania:

porównanie z innym źródłem	37%
googlanie \ szukanie potwierdzenia	31%
konsultacja z inną osobą	24%
zgłoszenie do organizacji	3%
<i>brak działań</i>	<i>36%</i>

Ponad 1/3 osób, które świadomie zetknęły się z fake newsem postanowiło zweryfikować treści w innym źródle.

Jednak istotna część osób nie zdecydowała się wyjść poza swoją bańkę informacyjną, czyli szukała potwierdzenia bądź weryfikowała treści w ramach swojej grupy odniesienia.

** Badanie Założycielskie, dane styczeń- grudzień 2023

Osoby 4+ N= 32 735

Osoby, które zetknęły się w internecie z nieprawdziwymi treściami wideo N=8002

Beneficjenci i poszkodowani

Na pojawianiu się i rozprzestrzeleniu fake newsów tracą:

- społeczeństwo, które daje sobą manipulować
- media, które rozpowszechniają fake newsy i tracą zaufanie odbiorców

„Ludzie naiwni, którzy nie wierzą bajkom, którzy nie potrafią jakoś przemyśleć spraw właśnie takich, czy to jest prawda, czy nieprawda. Jak słyszymy teraz o tych oszustwach na wnuczka, na babcię i tak dalej, no przecież to nie wiem, każdy głupi nie powinien się nabrać, a ludzie się nabierają dalej.”

Kobieta, powyżej 65 lat, makroregion centralny

Na pojawianiu się i rozprzestrzeleniu fake newsów zyskują:

- nadawcy komunikatów – inspiratorzy
- osoby i organizacje, które kontrolują obieg fake newsów

Myślę, że najbardziej ci ludzie, którzy poniekąd to kontrolują i myślę, że tak może być dlatego, że takie fake newsy wpływają odpowiednio na takich ludzi jak my i mogą prowokować niejednokrotnie działanie z naszej strony, i to na przykład działanie długoterminowo może dać korzyści takim ludziom, którzy kontrolują obieg informacji.”

Kobieta, 16–18 lat, makroregion północny

Negatywne skutki fałszywych informacji

zakłamywanie historii, wpływanie na pamięć kulturową, w efekcie przyczynia się do stworzenia tożsamości danej grupy. Idee, przekonania, poglądy, ale także i normy pod wpływem manipulacji zostają zachwiane i wypaczone

fake newsy z zakresu ekonomii – scam, phishing, oszustwa finansowe – doprowadzają do strat. Większość społeczeństwa nie ma wystarczającej wiedzy, aby się przed nimi uchronić

pseudomedyczne terapie, alternatywne metody leczenia – nie znajdujące potwierdzenia w nauce i wynikach badań. Mogą prowadzić do tragicznych w skutkach decyzji – diety, suplementy, produkty wspomagające odchudzanie, nastawione są na wyłudzenie pieniędzy, ale robią ogromne szkody zdrowotne

zagrożenia

- biorą się z niewiedzy i braku kompetencji, czy to intelektualnych, czy poznawczych
- dużo łatwiej wtłoczyć pewne idee osobom niemającym impulsu do zastanawiania się nad treścią i jej weryfikowania

Nota

metodologiczna

Cel: diagnoza zjawiska fake newsów i ich wpływu na społeczeństwo
Wypracowanie strategicznych wytycznych do przeciwdziałania zjawisku

Metodologia:

Desk research i netnografia

2 panele eksperckie

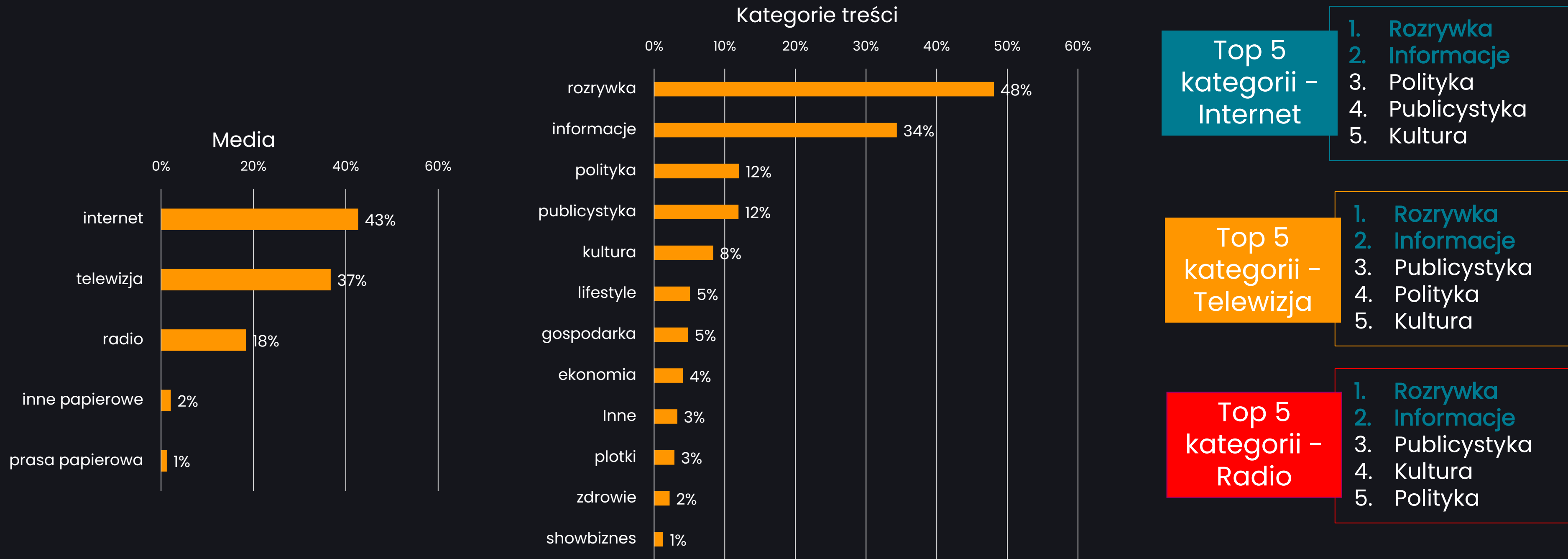
40 pogłębionych wywiadów indywidualnych (IDI) poprzedzonych dzienniczkami

Termin realizacji: luty – marzec 2024

Profil

konsumpcji mediów

Przykłady fake newsów

Klasyczne fake newsy

półprawdy, oszustwa, zmiana kontekstu

Manipulacje kontekstem i treścią możliwe do weryfikacji przez osoby dociekliwe ale bez konieczności analizy naukowej

Wykorzystanie wizerunków znanych osobistości: TVP Info i Prezydent Andrzej Duda wykorzystani jako promotorzy platformy do inwestycji w Baltic Pipe

https://demagog.org.pl/fake_news/tvp-info-zacheca-do-inwestycji-w-baltic-pipe-uwaga-na-oszustwo/

Informacje wyrwane z kontekstu: zmanipulowana wypowiedź prezesa Polskiego Funduszu Rozwoju (2022) dot. emisji obligacji wykorzystana jako próba wyłudzenia pieniędzy z kont Polaków. (<https://niezalezna.pl/polska/niezwykle-grozny-fake-news-w-czasie-epidemii-prezes-pfr-ujawnia-mechanizm-manipulacji-i-odpowiada/322991>)

Przekłamanie treści:

Nagranie wideo pokazujące dziennikarzy CNN, którzy szukają schronienia przed rakietami w pobliżu granicy Izraela ze Strefą Gazy, zostało zmodyfikowane przez dodanie sfabrykowanych dialogów sugerujących, że całe ujęcie zostało zainscenizowane.

<https://www.reuters.com/fact-check/fake-audio-added-cnn-video-israel-hamas-war-coverage-2023-10-11/>

Falszowanie dowodów:

Jedno i to samo wideo opublikowane jako ilustracja ataku na Gazę lub ataku na Izrael, w oryginale zdjęcie dotyczyło pokazu fajerwerków w Algierii w trakcie celebracji zwycięstwa klubu piłkarskiego (<https://www.youtube.com/watch?v=7HShzE7pJX4>)

Incydenty jako reprezentacja całego zjawiska:

„Putin zrób porządek” – transparent jednego rolnika jako reprezentacja poglądów wszystkich rolników (<https://dorzeczy.pl/kraj/552747/rolnik-chwalil-putina-kierwinski-interweniuje.html>)

Fake newsy oparte o „wiedzę” fakty historyczne i wiedza naukowa

Informacje są trudne do weryfikacji
bez czasochłonnej analizy eksperckiej i specjalistycznej wiedzy

mieszane

Materiały dostępne w miejscach publicznych, które mogą zawierać mylące informacje zdrowotne:

- Publikacje paramedyczne
- Spekulacje na temat autyzmu
- Szkodliwość czerwonego mięsa
- Szkodliwość promieniowania sieci 5G
- Informacje o „zagrzybieniu” organizmu mikroflorze jelitowej

Wybielanie historii / naród jako zbawca

Rosja:

– w Ukrainie od 2014 roku rządzi „kijowski nazistowski reżim” ([Orędzie Władimira Putina 24 lutego 2022](#))

– nowa narracja na temat skąd się wziął głód na Ukrainie: to nie wina Stalina to katastrofa ekologiczna doprowadziła do głodu (*cytat z eksperta*)

Izrael – fakty bez kontekstu budujące mit założycielski kraju Operacja: Magiczny dywan” – ewakuacja jemeńskich Żydów do Izraela przedstawiana jako perfekcyjna akcja ewakuacji ratująca jemeńskich Żydów przed prześladowaniami. w rzeczywistości w wyniku błędów w organizacji ewakuacji zginęło ponad 1000 osób.

(Wydarzenie opisane w książce Exodus jemeńskich żydów, Nieudana operacja i mit. Ester Meir-Glitzenshtain)

Fałszywe zeznania i kreacje medialne: opowieść o irackich żołnierzach wyrzucających dzieci z inkubatorów podczas inwazji na Kuwejt,

(zeznanie przed kongresem USA 10 października 1990: <https://www.youtube.com/watch?v=WkRyIMGLPMU> (1:49/22:55))

Narracje na zamówienie konkretnych grup interesów:

– analizy na zlecenie wielkiego przemysłu mające na celu zaprzeczanie takim zjawiskom jak:

- rak w wyniku palenia papierosów
- kwaśne deszcze a zanieczyszczenie
- dziura ozonowa a efekt cieplarniany

(Zjawisko opisane i zdemaskowane w książce Marchants of doubt Erik M. Conway, Naomi Oreskes)

Narracje antyukraińskie

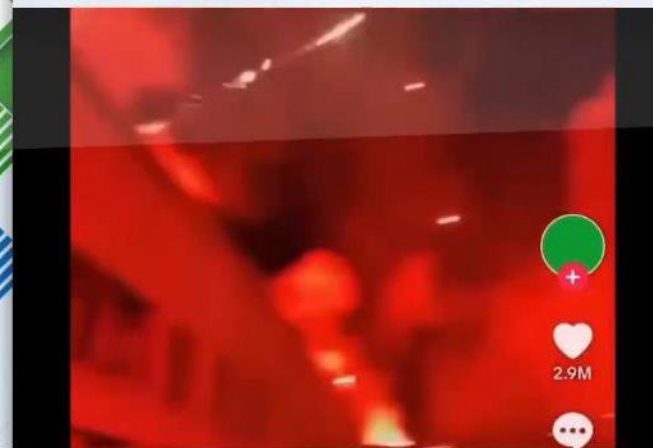
listopad 2022 ponad 73,5 tys. antyukraińskich polskojęzycznych wpisów i komentarzy wobec Ukrainy oraz Ukraińców (demagog.org.pl)

Fake newsy

ISRAEL-HAMAS MISINFORMATION

Fake video 1: Cities on fire vs football celebrations

2.9M

likes

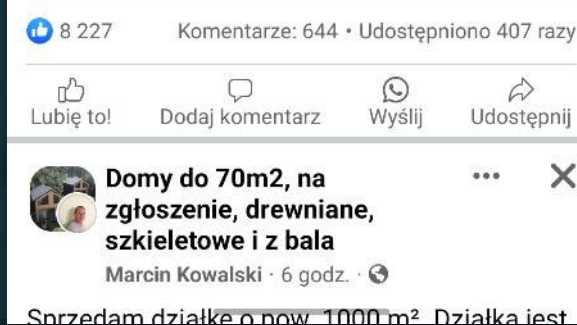
50.0M

ISRAEL-HAMAS WAR: MISINFORMATION ONLINE

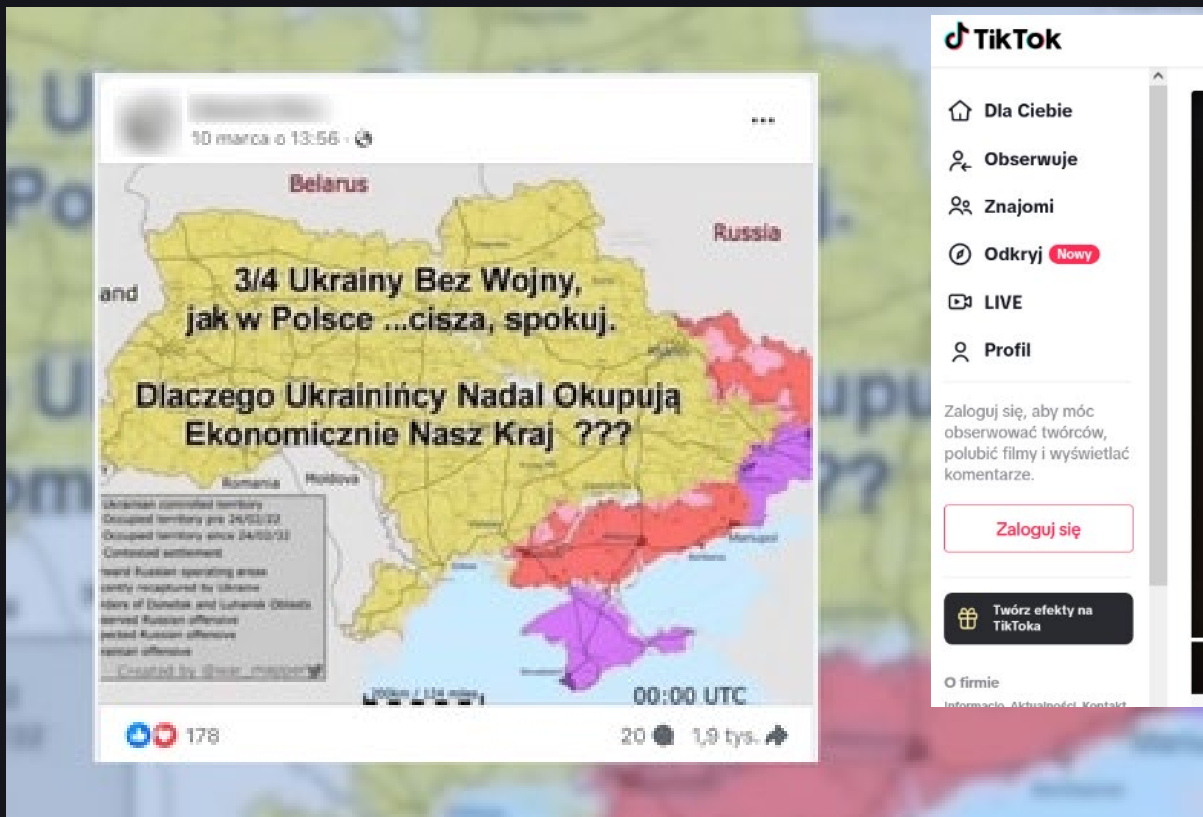
sky news 21:40 sea and sending spy planes to Israel in show of military support BREAKING NEWS

Details below picture

Fake newsy

10 marca o 13:56

Belarus Russia

and 3/4 Ukrainy Bez Wojny, jak w Polsce ...cisza, spokuj.

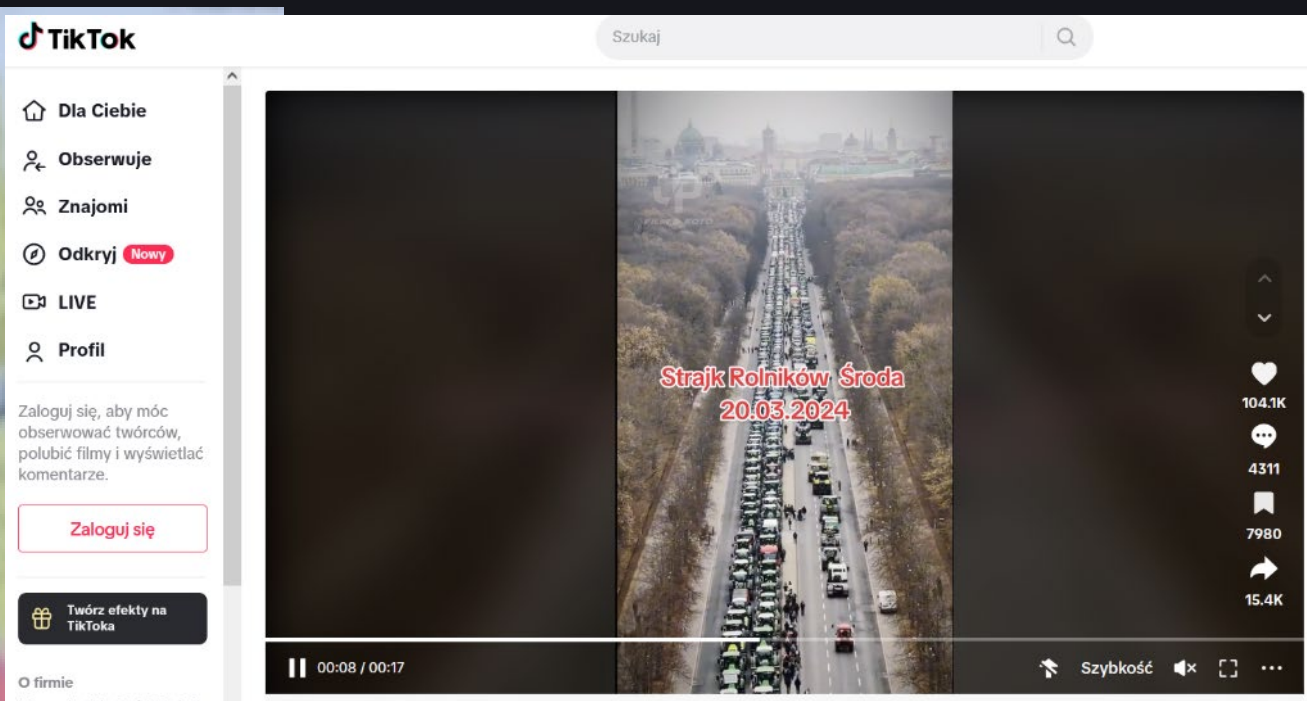
Dlaczego Ukraińcy Nadal Okupują Ekonomicznie Nasz Kraj ???

Ukrainian controlled territory
Occupied territory since 24/02/22
Occupied territory since 24/02/22
Controlled settlement
Self-proclaimed operating areas
Safely recaptured by Ukraine
Areas of Donetsk and Luhansk Oblasts
Served Russian offensive
Safely recaptured by Ukraine

Created by @user_123456789

00:00 UTC

178 20 1,9 tys.

TikTok Szukaj

Dla Ciebie
Obserwuj
Znajomi
Odkryj Nowy
LIVE
Profil

Zaloguj się, aby móc obserwować twórców, polubić filmy i wyświetlać komentarze.

Zaloguj się

Twórz efekty na TikToku

O firmie Informacje Aktywność Kontakt

Strajk Rolników Środa 20.03.2024

00:08 / 00:17

Szybkość

104.1K
4311
7980
15.4K

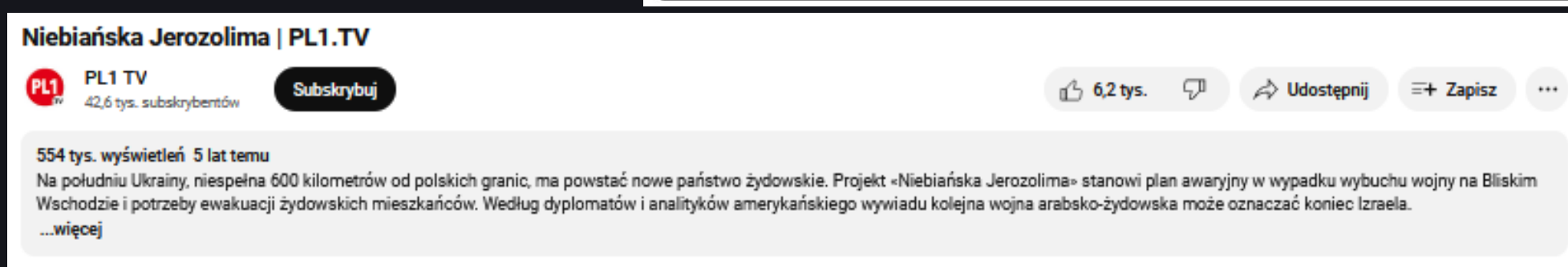
PL1 TV

NIEBIAŃSKA JEROZOLIMA TEL AVIV JAFFA

Niebiańska Jerozolima | PL1.TV

183 żydowskich osadników przybyło na Ukrainę aby budować tu Nową Jerozolimę.

6,2 tys. Udostępnij Zapisz

Niebiańska Jerozolima | PL1.TV

PL1 TV 42,6 tys. subskrybentów Subskrybuj

554 tys. wyświetleń 5 lat temu

Na południu Ukrainy, niespełna 600 kilometrów od polskich granic, ma powstać nowe państwo żydowskie. Projekt «Niebiańska Jerozolima» stanowi plan awaryjny w wypadku wybuchu wojny na Bliskim Wschodzie i potrzeby ewakuacji żydowskich mieszkańców. Według dyplomatów i analityków amerykańskiego wywiadu kolejna wojna arabsko-żydowska może oznaczać koniec Izraela. ...więcej

6,2 tys. Udostępnij Zapisz

POLICJA APELUJE DO UDOSTĘPNIANIA TEGO NIECH KAŻDY POZNA TWARZ TEGO SKUR...
podobno chcą uciec do francji Udestępniajcie proszę

Mielec

3 min

RZETELNE-INFO.CO.PL

[WIDEO] Zgwałcił Matkę z jej 14-letnim nagranie wrzucił do internetu!

Mielec 25 letni imigrant nagrał live stream w którym brutalnie zmusił kobietę do ...

Yoko Ono: "I Had an Affair with Hillary Clinton in the '70s"
msfanpage.link

Shocker: Donald Trump, US President-Elect, Was Born In Pakistan!
english.jagran.com

Portale

weryfikacyjne

10 DEMAGOG 50 lat robocizny w Polsce

Zgłoś do weryfikacji Wesprzyj nas Fake newsy Wypowiedzi Menu

SAMORZĄD FAKE NEWSY WYPowiedzi ANALIZY OBJETNICE WYBORCZE SPRAWDZANI

Wybierz temat + Sortuj

EDUKACJA UE FAKE NEWSY

Rządzący chcą pozbyć się wykształconych ludzi? Fatszywe teorie
01.04.2024 • 9 min czytania

ROLNICTWO

Na filmie widać polskich rolników? Video pochodzi z innego kraju
01.04.2024 • 3 min czytania

ZDROWIE FAKE NEWSY

Głódówka to remedium na wszystkie choroby? Wyjaśniamy
28.03.2024 • 7 min czytania

EKOLOGIA FAKE NEWSY KLIMAT

Emisja CO₂: nie wpływa na klimat? Rzetelne źródła mówią inaczej
28.03.2024 • 8 min czytania

ZWIERZĘTA EKOLOGIA ROLNICTWO

Drukowane mięso wchodzi na rynek? Wpis wprowadza w błąd
28.03.2024 • 5 min czytania

OKO.press Tematy Kategorie Multimedia KRS 0000620036 Przełącz 1.5% Na moje oko

Prawda czy fałsz

OKO.press sprawdza, czy politycy mówią prawdę. Analizujemy **WYPOWIEDZI POLITYKÓW**, wyższych urzędników, hierarchów kościelnych, liderów ruchów społecznych. Nasz fałszomierz oparty jest na **jasnych zasadach**. Każda sprawdzona wypowiedź jest omawiana szerzej w artykule.

Może to się stać

Arkadiusz Mularczyk

Uśmiechnięta Polska PO de facto usuwa II Wojnę Światową ze szkół! Do kosza poleci obrona poczty w Gdańsku, walki o Westerplatte, zbrodnia w Palmirach, zbrodnia katyńska, mord profesorów lwowskich, akcja Zamość...

Oceń wypowiedź

Prawda Fałsz

LATARNIK WYBORCZY 3CEO CENTRUM EDUKACJI OBYWATELSKIEJ

O WYBORACH JAK ZAGŁOSOWAĆ O LATARNIKU

O Latarniku

Latarnik Wyborczy to stworzone przez Centrum Edukacji Obywatelskiej narzędzie internetowe, które umożliwia łatwe porównanie swoich poglądów z deklaracjami komitetów wyborczych.

Użytkownik ustosunkowuje się do 20-25 stwierdzeń dotyczących kwestii politycznych, społecznych i ekonomicznych. Dla każdego stwierdzenia wybiera jedną z odpowiedzi: zgadzam się, nie zgadzam się lub nie mam zdania. Aplikacja porównuje odpowiedzi użytkownika z odpowiedziami komitetów wyborczych i pokazuje procentową zgodność ich wypowiedzi.

Celem Latarnika jest wsparcie w podejmowaniu przemyślanych i świadomych decyzji wyborczych. Latarnik jest prosty w obsłudze, a zawarte w nim stwierdzenia przystępne.

Twórcy

Jesteśmy organizacją pozarządową, która wspiera szkoły. Inspirujemy je, by stosowały innowacyjne metody nauczania oraz poruszały z młodymi ludźmi tematy, które są ważne w życiu społecznym. Co roku współpracujemy z 40 tysiącami nauczycieli i dyrektorów z 10 tysięcy szkół w całym kraju.

Dzięki naszym rozwiązaniom szkoły uczą skuteczniej. Młodzi ludzie angażują się w swoją edukację, lepiej rozumieją współczesny świat i potrafią go zmieniać. Prowadzimy m.in. programy dla nauczycieli i dyrektorów, akredytowaną placówkę doskonalenia nauczycieli i wydawnictwo. Jesteśmy największą edukacyjną organizacją pozarządową w Polsce i działamy już ponad 28 lat.

Krajowy
Instytut
Mediów

Dziękujemy

